

მთბზსუბი

ყოველკვირეული ჟურნალი

№ 6.

კვირა, 20 თებერვალი 1905 წლისა.

№ 6.

**თფილისის ქალაქის მოურავი ამით აცხადებს, რომ შე-
მოწირულებანი ბაქოში 5—11 თებერვალს დაზარალე-
ბულთა სასარგებლოთ (განურჩევლათ ეროვნებისა და
წოდებისა) მიიღება ქალაქის გამგეობაში ყოველ დღე,
კვირა-უქმეებს გარდა, 10 დან 3 საათამდე.
(3—2) ქალაქის მოურავი ქ. ვერმიშევი.**

შინაარსი: უმაღლესი მანიფესტი.—კიდევ ბაქოში მომხდარ ამბე-
ბის გამო, ფ. მახარაძისა.—გურის ვითარების შესახებ.—სხვადასხვა ამ-
ბები.—რუსეთის ქრონიკა.—ომის ამბები.—ნაწყვეტი, ლექი კ. გოგია-
ლაძისა.—თაგუნას ლექი, თაგუნასი.—რა არის პარტია, ან.-ისა.—კვი-
რიდან კვირამდე, ეშმაკისა.—პაწია შენიშვნა დიდ კითხვანზე, ს.-ისა.—
მუშათა კავშირები, ა. წულუკიძისა.—ცოტა რამ გადატაკების თეორია-
ზე, ლ. ახმეტელაშვილისა.—საზოგადოებრივ-ისტორიული წერილები,
თარგმანი ლ. ელიავასი.—ჟურნალ-გაზეთებიდან.—განცხადებანი.

უმაღლესი მანიფესტი.

„წყალობითა ღვთისათა ჩვენ, ნიკოლოზ მეორე, იმპე-
რატორი და თვით-მპყრობელი სრულიად რუსეთისა, მეფე
პოლონეთისა, დიდი მთავარი ფინლიანდიისა და სხვათა ვუც-
ხადებთ ჩვენ ერთგულ ქვეშევრდომთ: ღვთის მიუწოდებლმა
განგებამ კეთილ ინება და მოუვლინა ჩვენს სამშობლოს დიდი
განსაცდელი. რუსეთის სახელისა და ღირსების დასაცველათ
და აგრეთვე დიდ ოკეანეში ბატონობის განსამტკიცებლათ ამ-
ტყდარმა ომმა მოითხოვა რუსის ხალხისაგან ძალთა გაორკე-
ცება და შთანქვა მრავალი ძვირფასი და ჩვენთვის მახლო-
ბელი მსხვერპლი. იმ დროს, როდესაც რუსეთის მამაცი
შვილნი თავ-გამოდებით ჩიბრძვიან და სიცოცხლეს წირავენ
სარწმუნოებას, მეფესა და სამშობლოს, შიგნით სამშობლოში
ასტყდა არეულობა მტერთა გასახარებლათ და ჩვენდა სამწუ-
ხაროთ. მედიდურობით დაბრმავებული ამბოხების ბოროტ-
მოქმედი მეთაურები შეეხენ მართლ-მადიდებელ ეკლესიის
მიერ ნაკურთხ და კანონების მიერ განმტკიცებულ ჩვენი სა-
ხელმწიფოს ძირითად საფუძვლებს და ამით ღამობდენ წარ-
სულთან ბუნებრივ კავშირის გაწყვეტას, აწ არსებულ სახელმ-
წიფო წეს-წყობილების დაღვევას და ამის ნაცვლათ ახალ
მართვა-გამგეობის განმტკიცებას ისეთ საფუძვლზე, რომელიც
ჩვენ სამშობლოს არ შეეფერება. ბოროტი მკვლელობა დი-
დის მთავრისა, რომელსაც ესოდენ უყვარდა მოსკოვი და რო-
მელიც უდროოთ დაიღუპა საზარელის სიკვდილით მოსკო-
ვის კრემლის სამღვთო ნაშთთა შორის, ღრმად შეურაცხ-ყოფს
ყველას გრძობას, ვისთვისაც ძვირფასია რუსეთის სახელი და
ჩვენი სამშობლოს დიდება. ყველა ამ ზეცით მოვლენილ გან-
საცდელს და უბედურებას მორჩილებით ვიღებთ და იმედი
გვაქვს ღვთის მოწყალებისა, რომელიც რუსეთს მოგვლინება
ხოლომე. იმედი გვაქვს აგრეთვე ჩვენი ხალხის ერთგულებისა.
მართლ-მადიდებელ ეკლესიის ღოცვა-კურთხევით, თვით-
მპყრობელ მეფის მფარველობით და იმასთან კავშირით რუ-

სეთს არა ერთხელ განუცდია დიდი ომები და არეულობა-
ნი და ყოველთვის გამარჯვებული გამოსულა. მაგრამ ამ ბო-
ლო დროის სულიერი განწყობილება და აზრის რყევანი, რო-
მელთაც ხელი შეუწყვეს დალატისა და უწყსობის გავრცე-
ლებას, გვავალებს ჩვენ მოვავროთ სახელმწიფო დაწესებუ-
ლებათ და ყველა უწყებისა და ხარისხის მთავრობათ სამსახუ-
რის მოვალეობა და ფიცი მოვუწოდოთ ყურადღების გასაორ-
კეცებლათ კანონის, წესიერების და უზრუნველყოფის დაცვი-
სათვის ზნეობრივ და სასამსახურო პასუხის გების შეგნებით
წინაშე ტახტისა და სამშობლოსა. ვზრუნავთ რა მუდამ ხალ-
ხის კეთილდღეობაზე და გვრწამს რა ღრმად, რომ უფალი
ღმერთი, ჩვენის გამოცდის შემდეგ, გამარჯვებას მიანიჭებს
ჩვენ იარაღს, ჩვენ მოუწოდებთ ყველა წოდებისა და მდგო-
მარეობის კეთილ-მოაზრე პირთ შეერთებული ძალით დაგვე-
ხმარონ ჩვენ სიტყვითა და საქმით ძლიერ გარეშე მტრის და-
მარცხების წმინდა და დიდ საქმეში, დალატის აღმოფხვრაში
ჩვენ მიწაზე და შინაურ არეულობის გონიერ წინააღმდეგო-
ბაში, რადგან უნდა გვახსოვდეს, რომ მხოლოდ მთელის ხალ-
ხის მშვიდობიან და მხნე სულიერ განწყობილების დროს შე-
საძლებელია იმ ჩვენ განზრახულებათა აღსრულება, რომელ-
ნიც მიმართულნი არიან ხალხის სულიერ ცხოვრების განახ-
ლებისა, მის კეთილდღეობის განმტკიცებისა და სახელმწიფო
წესწყობილების გაუმჯობესებისაკენ. შემოკრბენ ჩვენის ტახ-
ტის ირგვლივ ყველა რუსები, ერთგულნი სამშობლო ქვეყნის
აღთქმებისა, საზრუნავათ ყოველ სახელმწიფო საქმეზე პატიოს-
ნებით, სინდისით და თანახმად ჩვენის აზრისა და მისცეს
უფალმა რუსეთის სახელმწიფოს და მწყემსებს სიწმინდე, მმარ-
თველებს—სამართალი და სიმართლე, ხალხს—მშვიდობიანო-
ბა და მყუდროება, კანონებს—ძალა და სარწმუნოებას—გა-
ძლიერება ქვეშარიტ თვით-მპყრობელობის განსამტკიცებლათ
და ყველა ჩვენ ერთგულ ქვეშევრდომთა სასიკეთოთ. ბოძებუ-
ლია ცარსკოე სელოში თებერვლის 18 დღეს დაბადებიდან
ქრისტესა 1905 წელს მეფობისა ჩვენი სა მეთერთმეტეს“. ნამ-
დვილზე მისის უდიდებულესობის საკუთარის ხელით აწერია:
„ნიკოლოზ“.

კიდევ ბაქოში მომხდარ ამბების გამო.

კიდევ ერთი სამარცხინო, კიდევ ერთი საზარელი შემ-
თხვევა! თითქო ჩვენ დაბეჩავებულ, დამდაბლებულ საზოგა-
დობას კიდევ მეტი შერცხვენა, კიდევ მეტი შეურაცხყოფა
და უბედურება ესაჭიროებოდა! თითქო კიშინიოვისა, გომე-
ლისა და პეტერბურგში მომხდარ ამბების შემდეგ საჭირო იყო
კიდევ უფრო ძლიერი, კიდევ უფრო გამაუბედურებელი შემ-
თხვევა, რომ საზოგადოების შეგნებული ნაწილისთვის კიდევ
უფრო საგრძნობელი გამხდარიყო არსებული ბიუროკრატიუ-
ლი წესწყობილების სრულიად გამათახსირებელი მოქმედება!
და აი სწორედ ასეთი უბედურება მოგვევლინა ჩვენ ბაქოში

ყურადღებო და საგულისხმეო. იგი ჩვენთვის კიდევ სხვა მხრით არის არა ნაკლებ საინტერესო და საყურადღებო. ყველამ კარგათ იცის თუ რა როლს თამაშობს ბაქო დღევანდელ მრეწველობაში. ბაქო, როგორც უდიდესი სამრეწველო ცენტრი, ცნობილია არა მარტო ჩვენში, არამედ მთელ დედამიწის ზურგზე. მისი აუარებელი სიმდიდრით, რომელიც რამოდენიმე ათიათას მუშას გამოაქვს იქ მიწის გულიდან, სარგებლობს არა მარტო ადგილობრივი ბურჟუა-კაპიტალისტები, არამედ სხვა ქვეყნისაც. ბაქოში თქვენ იპოვით დღევანდელი უმაღლესი კულტურის წარმომადგენლებს, სამეცნიერო საზოგადოებებს და დაწესებულებებს, მეცნიერების უკანასკნელ გამოგონების გამოყენებას ყოველ ფეხის ნაბიჯზე. დავანებოთ თავი, რომ აქ შრომის უზომოთ ექსპლოატაცია ხდება; დავანებოთ თავი იმას, რომ აქ მეტათ აუტანელ და წარმოუდგენელ პირობებში უხდება კაცს მუშაობა, რომ პირუტყვივით თავი ირჩინოს. ჩვენ მივაქციოთ ყურადღება იმ გარემოებას, რომ აი აქ დაპირდაპირებია ერთმანეთს ორი კულტურა: ერთი მხრით უმაღლესი კულტურა თავისი განვითარებული ტექნიკით, ორთქლის და ელექტრონის ძალის გამოყენებით ყოველ ფეხის ნაბიჯზე, მეცნიერებით, ნასწავლებით, ექიმებით, ინჟინრებით, ვეკილებით,—და მეორე მხრით თითქმის ძველი, საშუალო საუკუნოების დროინდელი განუვითარებელი კულტურა. ორივეს კულტურა ერთათ თვისდება, ერთათ განაგრძობენ თავის არსებობას, თითქო არც კი ამჩნევენ ერთმანეთს. აქამდის ყველას ეგონა, რომ ამაში არაერთი უხერხულობა არ არის, ერთი მეორესათვის. დღეს კი დამტკიცდა, რომ ასეთი ფიქრი ყოველგვარ მოსაზრებას მოკლებულია. საქმე ის არის, რომ ბურჟუაზიამ შეძლო მხოლოდ უზარმაზარ სიმდიდრის შექმნა მუშა ხალხის გაყვლიფით, შეძლო უმაღლესი ტექნიკის შექმნა მეცნიერების დახმარებით, მაგრამ ვერ შეძლო კულტურის გავრცელება ხალხში. ამიტომ ყალბია ის საფუძველი, რომელზედაც დაყრდნობილია მთელი ბურჟუაზიული წესწყობილება და მომავალი მხოლოდ იმ კლასს ეკუთვნის, რომელიც დღეს იბრძვის ამ წესწყობილების დასანგრევად და საზოგადოების სულ ახალ საფუძველზე მოწყობას.

ფ. მაზარაძე.

გურიის ვითარების შესახებ.

ამ დღეებში გურიაში გენერალ ალიხანოვ-ავარსკის უფროსობით გაიგზავნა რამდენიმე ათასი ჯარისკაცი, არტილერია და სამგზავრო სამხედრო ლაზარეთი. ნატანების სადგურზე უკვე მივიდა გრენადერთა არტილერიის ნაწილი სამი აფიცრით, ასი კაზაკი და რამდენიმე ზარბაზანი. იქვე ჩასულა განჯის პოლკის ექვსი როტა და პლასტუნების მთელი პოლკი. გენერალ ალიხანოვს განსაკუთრებული უფლებები ჰქონდა მინიჭებული, რაც საქირაა ომიანობის დროს. ამ ამბავმა დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა საზოგადოების ზოგიერთ ნაწილზე. ყველა დაფიქრდა, რომ გურიას დიდი განსაცდელი მოეღოსო. ამიტომ საჩქაროდ შედგა დეპუტაცია სხვადასხვა საზოგადოებრივ დაწესებულებათა და პრესის წარმომადგენელთაგან, რომელშიაც მოყვნენ: თფილესის გუბერნიის თავდაზნაურთა წინამძღოლი თ-დი მელიქიშვილი, ქუთაისის თავდაზნაურთა წინამძღოლის მოადგილე თ-დი ნიყარაძე, თფილ. გუბერნიის მაზრების მარშლები, ბათუმის ქალაქის მოურავი ანდრონიკაშვილი, ქუთაისის ქალაქის თავის მოადგილე გველესიანი, გურიის მცხოვრებნი თ. ნ. თავდგირიძე და მ. თუმანიშვილი, ჟურნალ „მოგზაურის“ რედაქტ. მაგიერი კ. ჯაფარიძე და „ცნ. ფ-ლის“ რედაქტორი ჯაბადარი. ეს დეპუტაცია უნდა მისულიყო მთავარმართებლის თანამდებობის აღმასრულებელ გენ. მალამასთან და ეშუამდგომლა: გურიაში

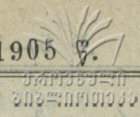
გაგზავნილ ჯარების უკან დაბრუნება; ნება მიეცეს გურულ ხალხს ყრილობების მოხდენის თავის საჭიროებათა გამოსარკვევად და თავის მიერ ამორჩეულ დეპუტატების საშუალებით ეს საჭიროებანი მთავრობას გააგებინოს; დაცულ იქნას ამ დეპუტატების სრული ხელუხლებლობა. გარდა ამისა ხსენებულ დეპუტაციას უნდა ეშუამდგომლა: მთავრობის წარმომადგენლათ გურიაში გაიგზავნოს მთავარ მართებლის საბჭოს წევრი ბ-ნი სულთან კრიმ-გირეი და ამასთანავე ნება მიეცეს ადგილობრივ პრესას თავისუფალი მსჯელობა იქონიოს გურიის საქმეების შესახებ. დეპუტაცია მავიდა მთავარმართებლის მოადგილესთან 16 თებერვალს, ხოლო ავანთყოფობის გამო გენ. მალამამ მიიღო მხოლოდ თ დი მელიქიშვილი, კ. ჯაფარიძე და მ. თუმანიშვილი, დანარჩენმა წევრებმა მსჯელობა იქონიეს მთავარმართებლის კანცელარიის დირექტორთან, ტროფიმოვთან. პასუხი ყველა ამ შუამდგომლობათა შესახებ დეპუტაციამ მიიღო მეორე დღეს, 17 თებერვალს. მთავრობამ შეიწყნარა თითქმის ყველა შუამდგომლობა, სახელდობ: ჯარი თვით გურიაში აღარ გაიგზავნება, არამედ ნატანების სადგურზე დარჩება. მთავრობის წარმომადგენლათ გურიაში გაიგზავნება ბ-ნი სულთან კრიმ-გირეი, ცნობილი თავისი მაღალ კაცთმოყვარული, ჰუმანიური აზროვნებით. გურულ ხალხს ნება ეძლევა თავისუფლათ შეიკრიბოს თავის საჭიროებათა გამოსარკვევად; გარდა ამისა კრიმ-გირეისთან მოსალაპარაკებლათ იმათ უნდა აირჩიონ დეპუტატები, რომლებსთვის პიროვნების ხელუხლებლობა სასტიკათ დაცული იქნება. ამასთანავე ადგილობრივ პრესას საშუალება ეძლევა თავისუფალი მსჯელობა იქონიოს გურიის დღევანდელ ვითარების შესახებ, იმ პირობით კი, რომ ეს მსჯელობა ლეგალურ საზღვარს არ გადაცდეს. 17 თებერვალს ბ-ნი კრიმ-გირეი უკვე გაემგზავრა გურიაში.

ამნაირათ ამიერიდან შეძლება ეძლევა, როგორც გურულ ხალხს, ისე მწერლობას ფარდა ახადოს ყოველივე იმას, რაც ეს რამდენიმე ხანია გურიაში ხდება. ყველა უნდა ეცადოს რაც შეიძლება ამ მძიმე საქმეში მეტი წინდახედულობა და გამჭრიახობა გამოიჩინონ, ვინაიდან ამას მარტო გურიისთვის როდი აქვს მნიშვნელობა. სრული წარმატება უსურვოთ ამ ფრიად დიდ-მნიშვნელოვან საქმეს.

სხვა და სხვა ამბები.

11 თებერვალს პეტერბურგში მინისტრთა კომიტეტმა განიხილა ის საკითხი, რომელიც აღნიშნულია 12 დეკემბრის ბრძანების მე-5 მუხლში. ამ მუხლით ნაბრძანებია იმ განსაკუთრებულ კანონმდებლობათა გადასინჯვა, რომელიც გამოიცა საზოგადოებრივ მშვიდობიანობის დარღვევის შესახებ. კომიტეტმა განიხილა 1881 წლიდან დღემდე მომხდარი ამბები და ცნო, რომ მთავრობის მეცადინეობამ ამბოხებათა და უწყობებათა ჩაქრობის საქმეში მაინცა და მაინც სასურველი ნაყოფი ვერ გამოიღო. კომიტეტმა სასურველათ და საკეთილათ ვერ იცნო ზოგიერთი დადგენილება და დებულება სახელმწიფო მშვიდობიანობის და წეს-რიგის დაცვის შესახებ. საქმის დაწვრილებით განხილვის შემდეგ კომიტეტმა გამოთქვა: 1. იმ კანონების გადასინჯვათ, რომლებიც შეეხება სახელმწიფო მშვიდობიანობის და წეს-რიგის დასაცველ ზომებს და აგეთვე საპოლიციო ზედამხედველობას, შედგეს განსაკუთრებული საბჭო უმაღლესი ბრძანებით დანიშნულ კაცის თავმჯდომარეობით. ამ საბჭოში მონაწილეობა უნდა მიიღონ საშინაო საქმეთა და იუსტიციის მინისტრებმა, დასახილებულ უწყებათა სხვა უმაღლესმა მოხელეებმა და სხვა უწყების წარმომადგენლებმა, რომლების მოწვევაც სასარგებლო იქნება; 2. ხსენებულ საბჭოს თავმჯდომარემ საბჭოს მიერ შემუშავებული კანონ-პროექტი უნდა შეიტანოს პირდაპირ სახელმწიფო საბჭოში სხვა უწყებათა მიერ განუხილველათ.

თფილისის გაზეთებში დაბეჭდილია პეტერბურგიდან მიღებული ცნობა, რომ კავკასიაში უქმდება მთავარმართებლის თანამდებობა და არსდება „ნამესტნიკობა“. ნამესტნიკათ უკვე დაუნიშნავეთ სასახლის მინისტრათ ნამყოფი გრაფი ვარანკოვი-დაშკოვი.

კავკასიის მთავარმართებლის მოადგილემ გენ. მალამამ გამოსცა სავალდებულო დადგენილება იარაღის ტარების და ვაჭრობისა და აგრეთვე ყრილობების გამართვის შესახებ ქალ. ქუთაისში და მაზრებში: ქუთაისის, სენაკის და ოზურგეთის.

14 თებერვალს დილით ქუთაისში ყველა სასწავლებლები დაკეტილი იყო. დემონსტრაცია დაიწყო საბაღოსნო სასწავლებლის შეგირდებმა, რომლებიც ქალაქისაკენ გამოემართენ. ამათ მიეგებენ გიმნაზიელები და რეალისტები. მალაზიები დაკეტილი იყო. ქალების გიმნაზიის მოწაფეები თვით გიმნაზიის შენობაში ჩაკეტეს და გარეთ არ უშვებდნენ. საღამო ჟამს მოხდა შეტაკება ხალხსა და კაზაკებს შორის ბულვარის მახლობლათ. მოკლულია სამი და დაჭრილი ხუთი.

17 თებერვალს, 1-ლ საათზე, ქუთაისში გაასვენეს 14 თებერვალს დემონსტრაციის დროს მოკლული ნოქრები: თევდორაძე და ბოკერია. გასვენებას ათი ათასზე მეტი ხალხი დაესწრო. წარმოითქვა რამდენიმე დროს შესაფერი სიტყვა.

ბათუმის გიმნაზიის დაკეტვის გამო თფილისში მთავარმართებლის მოადგილესთან წარსადგენათ დებუტაცია ამოვიდა ბათუმის ქალაქის თავის მეთაურობით. დებუტაციამ იშუა მდგომლა, რომ დაკეტილი გიმნაზია ისევ გაიხსნასო. მთავარმართებლის მოადგილემ აღუთქვა, განკარგულებას მოვახდენ, რომ ამ დღეებშივე დაიწყოს სწავლა გიმნაზიაშიო. გარდა ამისა გენ. მალამამ განაცხადა, რომ უწყსოებაში მონაწილეობის მიღებისათვის, გარდა ერთი მოსწავლის ზ — ისა, არავინ არ დაისჯება, — ის კი პასუხისგებაში იქნება მიცემულიო.

ადგილობრივ გაზეთებში დაბეჭდილი იყო, რომ 15 თებერვალს სწავლა შეწყდა თფილისის სასულიერო სემინარიაშიო. ეს ამბავი ნახევრათაა მხოლოდ მართალი, ვინაიდან სწავლისთვის თავი დაუნებებია შეგირდების უმრავლესობას, უმცირესობა კი ისევ განაგრძობს სწავლას. უმრავლესობის სწავლისთვის თავის დანებების მიზეზი ის ყოფილა, რომ იმათ სემინარიის მთავრობისათვის თავიანთი მოთხოვნანი წარუდგენიათ, და რადგანაც სემინარიის მთავრობას უარი უთქვამს იმათ დაკმაყოფილებაზე, ამიტომ შეგირდებს თავი დაუნებებიათ სწავლისთვის. მოთხოვნილებები თითქმის ყველანი სემინარიის შინაურ ცხოვრებას შეეხება და იმაში არ არის არც ერთი ისეთი მოთხოვნა, რაც სხვა ადგილობრივ საშუალო სასწავლებელში იყო წამოყენებული.

თფილისის ქალების საეპარქიო სასწავლებელში სწავლა უკვე ორ კვირაზე მეტია რაც შეწყვეტილია.

ამას წინეთ საზოგადოებაში ხმა გავრცელდა, რომ ვითომც ამ უკანასკნელ ხანებში აქარლებსა და გურულებს შორის უთანხმოება და მტრობა ჩამოვარდნილიყო. ახლა გამოიკვია, რომ ეს ტყუილი ყოფილა. მართალია, აქარაში ყოფილა მოძრაობა, მაგრამ ეს მოძრაობა იმავე ხასიათისაა, როგორც გურიაში.

ქუთაისიდან წერენ ადგილობრივ გაზეთებს: ქალაქის საბჭომ და ადგილობრივმა ვეკილებმა გუბერნატორს პროტესტი განუცხადეს ყაზახების თავგასულობის გამო 14 თებერვალს მომხდარ უწყსოების დროს; მოითხოვეს მოსპობა ყაზახთა დარაჯობისა ქუჩებში და დაუყონებლივ საქმის გამოძიება. გადაწყვიტეს, დაზარალებულთ იურიდიული და ქონებრივი დახმარება აღმოუჩინონ. გუბერნატორი დაპირდა შესაფერ განკარგულებას მოვახდენო.

განჯის ვაჟთა გიმნაზიაშიაც მოსწავლეებმა სწავლა შეწყვიტეს ორი დღით. პედაგოგიურმა კრებამ, რომელზედაც

იყვენ მიწვეულინი აგრეთვე მშობლებიც, დააკმაყოფილა ყოველივე, რასაც მოსწავლენი თხოულობდნენ. ეს მოთხოვნანი უმთავრესათ შეეხებოდა გიმნაზიის შინაურ ცხოვრებას. სხვათა შორის მოსწავლეებს აღუთქვეს იშუამდგომლონ ადგილობრივ ენების სწავლების შემოდებაც. სწავლა შეწყვეტილი იყო აგრეთვე ქალთა გიმნაზიაშიაც, მაგრამ მათ ვერ მიახწიეს საწადელს. სახელოსნო და სამოქალაქო სასწავლებლებში დღესაც არ არის სწავლა.

15 თებერვალს ამიერ-კავკასიის რკინის გზის სახელოსნოებში მუშაობის დროს მოუკლავთ ვაგონების ამქრის ხელოსანი კრავჩენკო. მკლელი ვერ აღმოუჩნიათ.

ამერი-კავკასიის რკინის გზის მუშებმა 16 თებერვალს 10 საათზე თავი გაანებეს მუშაობას, შეთროვდნენ თავიანთ კანტორის წინ და მოითხოვეს, რომ მათთან მოსულიყო რკინის გზის უფროსი ივანოვსკი. როდესაც ბ-ნი ივანოვსკი მოვიდა, მუშებმა წარუდგინეს ქალაღი, სადაც 16 სხვადასხვა მოთხოვნილება იყო აღნიშნული, სხვათა შორის, 8 საათის მუშაობა. რკინის გზის უფროსი დაპირდა, რომ ამ ცოტა ხანში შეგატყობინებთ პასუხსაო. ამ ლაპარაკის შემდეგ მუშები დაიშალენ.

10 თებერვალს ქ. ქუთაისში სამოსამართლო პალატის სესიამ ბ-ნ ზავადცკის თავმჯდომარეობით განიხილა პოლიტიკური საქმე. ბრალსა დებდნენ შორაპონის მაზრის მცხოვრებს, სემინარიელს ერმალო მერკვილაძესა და ზუგდიდის მაზრის მცხოვრებს, მუშას გ. აშორდიას. 11 თებერვალს იმავე სესიამ გაარჩია კიდევ ერთი პოლიტიკური საქმე. ბრალდებულთა სკამზე ისხდნენ ქუთაისის მაზრის, ს. ჯაგანის მცხოვრები გიორგი თელია, გურიიდან ლანჩხუთელი ნიკო ჩხეიძე და გორის მაზრიდან, ს. ძვილეთის მცხოვრები ვასო ტაბლაშვილი.

ყველა ამათ ბრალდებოდათ საიდუმლო სტამბის შენახვა და გადატანა. თითოეული იმათგანი ორ-ორი წლის განმავლობაში ისხდნენ ციხეში. აშორდია და მერკვილაძე ჯანდრებს დაუტყრიათ 1903 წ. მაისში საღვ. რიონზე, ხოლო დანარჩენები იმავე წლის ენკენისთვეში ბათუმის საღვურზე.

დამცველებათ იყვნენ ქ. ტფილისიდან ჩამოსულები ლ. ხომენტკოვსკი და ივ. ზურაბიშვილი. მერკვილაძე და აშორდია უდანაშაულოთ იცნო სასამართლომ და მათ სრლ ტყუილ-აუბრალოთ გაუტარებიათ ორი წელიწადი ჯიხეში. დანარჩენი სამი პირი დამნაშავეთ იცნეს და გადაუწყვიტეს სასჯელათ: თელიას ერთი წელიწადი და ოთხი თვე ციხე, ჩხეიძეს ცხრა თვე და ტიბლაშვილს კიდევ ოთხი თვე. უმთავრეს მოწმეებათ იყვენ თვით ჟანდარმები, რომელთაც მეტათ ავბნათ ჩვენება.

რედაქციისაგან: რადგანაც ჩვენ ხშირათ გვთხოვენ როგორც სიტყვიერათ, ისე წერილებით, გავუგზავნოთ ბ-ნ ტ. ართმელაძის თხზულება, სახელდობ: „ბრძოლა ჩვენს პრესასა და საზოგადოებაში“ და სხ., ამისთვის ვალდებულათ ვთლით თავის თავს განვაცხადოთ, რომ „მოგზაურის“ ახალ რედაქციას არაფერი საერთო არა აქვს არც ამ წიგნაკთან და არც მის გამომცემელთან. — ზოგიერთმა მკითხველებმა პირადათ გვისაყვედურეს, რომ ცნობები მუშების გაფიცვის შესახებ კავკასიის სხვა-და-სხვა დაბა-ქალაქებში, რომლებიც ჩვენ გვქონდა დაბეჭდილი, სიმართლეს მოკლებული და გადამანინჯებულიაო. ამიტომ რედაქცია იძულებულია გამოაცხადოს, რომ ყველა ეს ცნობები ოფიციალურია, და ჩვენ მხოლოთ იმ სახით შეგვიძლია ასეთ ცნობების დაბეჭდა, რა სახითაც ისინი გამოქვეყნებულია ოფიციალურ გაზეთ „კავკასში“.

რუსეთის ქრონიკა

ზუტილოვის ქარხნის მუშებმა, ადმინისტრაციის ნებართვით აარჩიეს თავიანთი დეპუტატები, რომელთაც 9 თებერვალს შემდეგი მოთხოვნანი წარუდგინეს ქარხნის დირექტორს:

1. დეპუტატების და მათ კანდიდატების პიროვნების ხელუხლებლობა ქარხნის ადმინისტრაციის მხრივ.
2. დეპუტატების შეკრება უნდა შეიძლებოდეს ყოველ დროს.
3. 8 საათის სამუშაო დღე.
4. მიეცეს მუშებს საშუალო ჭირა გაფიცულ დღეებში.
5. მოისპოს ჯარიმები გაშვებულ დღეებისათვის.
6. ექიძების პერსონალს მოემატოს; ექიძებს დაევალოთ ზრდილობიანი მოქცევა მუშებთან.
7. საექიმო დახმარება სახლში, მუშების ბინაზე;
8. საავათმყოფოში უთუთო იქნეს სამშობიარო განყოფილება.
9. იმ კომისიაში, რომელმაც უნდა გამოიძიოს მუშების დასახიჩრების საქმე, უნდა იქნენ მუშების წარმომადგენლებიც.
10. სახელოსნოები პერიოდულად უნდა ინახულოს ექიმმა.
11. უბრალო მუშა ქალებს ინიცეთ დღეში 70 კ, კაცებს 1 მან.
12. განთავისუფლებულ იქნენ წინათ არჩეული დეპუტატები.
13. ძველ მუშების შემწეობა და დაარსება ემერიტალური კასისა.
14. მოსპობა ზედ-მეტ მუშაობისა, გარდა სარემონტო მუშაობისა, რომლისთვისაც ორკაცი ფასი უნდა იქნეს.
15. სკოლების პროგრამის გაფართოვება და უფასო სწავლა მუშის შვილებისთვის და სხვა.

ქარხნის დირექტორმა სმირნოვმა მიიღო დეპუტატისა და თანხმობა გამოაცხადა ყველა მოთხოვნის მიღებაზე, გარდა ორისა: 8 საათის სამუშაო დღეს ვერ შემოვიდებ და ვერც გაფიცვის დღეების ქინას მოგვეთხო.

პეტერბურგის „ლითონის ქარხნებში“ ზოგი რამ გაუმჯობესება შეუტანიათ: სამცხე საათის მუშაობის მაგიერ კვირაში შემოიღეს 57 1/2; ზედ-მეტ მუშაობა რვის მაგიერ ექვსია; შრომის ფასსაც მოკუმტეს ცოტა; 65 კაპეიკის მაგიერ 80 კ. 75 კაპ. მაგიერ — 90 და 85-ის მაგიერ მანეთი. მიუხედავად ამისა, 8 თებერვალს მუშებმა შეწყვიტეს მუშაობა, რადგან ქარხნის გამგეობამ კატეგორიულად უარი თქვა ერთ ნახევრათ გადიდებით სამუშაო ქინას.

პეტერბურგის ზარკამხერების უკანასკნელ კრებაზე შეიმუშავეს შემდეგი მოთხოვნანი: სამუშაო დღე 10 საათი, აქედან ერთი საათი სადილისა და დასვენებისათვის; საშინაობით უქმე დღეებში 5 საათი მუშაობა; ადვოკატისა და შობის ზირველ დღეებში სრულიად არ უნდა იქნეს მუშაობა; საფუხედობით ყველა უქმე დღეები თავისუფალია; ჯამაგირის მაგიერ უნდა შემოღებულ იქნეს საზრდოცენტო დაჯილდოვება შრომისა (სახელოსნოს შემოსავლის მიხედვით).

კრებამ შეატობინა ეს დადგენილებანი საზარკამხერების ზატრანებს და თან შეუთვალა; თუ ეს მოთხოვნანი არ მივიღოთ, ყველა თავს განებებთ მუშაობას და საზოგადოების წინაშეც თქვენ იქნებით ზასუხის მკებელი.

პეტერბურგის ფაბრიკა-ქარხნების ზატრანები ამას წინეთ შეიკრიბენ და ფინანსთა მინისტრს გადასცეს შემდეგი განცხადება: როგორც ჩანს მუშების მღუფყარებას მთავრობა აწერს მხალეთ იმათი ეკონომიურ მდგომარეობის. მაგრამ ეს შეცდომია.

სავსებითაც რომ დაავაყოფილენ მუშები, მაშინაც შეუძლებულია ჩამოვარდეს ნამდვილი მშენებლობისა, რადგან მუშების მოძრაობა ატყდა იმიტომ-გი არა, რომ მათ აწუხებს ეკონომიური გაჭირვება. მოძრაობის წყარო არის ის ზირებები რომლებიც გარს არტყია მუშას. მუშების დაკმაყოფილება და დათმობით მათი დაშვილება შეუძლებელია, როცა ირგვლივ ყველაფერი მღუფყარებს. მთავრობამ დღეს იცის, რომ უკმაყოფილება მოდებულა რუსეთის საზოგადოების ყველა წრეებში: ზრკასსა, საზოგადოებრივი ორგანიზაციებს, ჯ უმად-ღეს სასწავლებლებში სტუდენტებითა და ზრკოფერებით. ერთი სიტყვით, დაავადებულია ცენტრალური ორგანოები, დაავადებულია მთელი ორგანიზმი, და ეს საბუთია იმისი, რომ სატყვიარს დრმა და სერიოზული საერთო მიზეზი, აქვს. თუ მუშების მღუფყარება

საკანგებო უწყადებას იქცევს, ეს იმიტომ, რომ ერთბაშით დიდი ხალხი იღებს მონაწილეობას მოძრაობაში და ეს მოძრაობაც უფრო ძლიერია; მღუფყარება გი ყველგან არის და რაც დრო მიდის, უფრო და უფრო ძლიერდება. არ შეიძლება იმის აღნიშვნა, რომ ადმინისტრაციის ჩარევა საქმეში კიდევ უფრო აშწავებს საქმეს... 26 იანვრის სხდომაზე ფინანსთა მინისტრმა გამოთქვა სურვილი, რომ ზატრანები, საკანმდებლო მუშაობის დაწევაზე, შეუდგნენ საერთო დონისძიებათა შემუშავებას მუშათა მოთხოვნების შესახებ; მაგრამ შექარხნები და ფაბრიკანტები იმ აზრის არიან, რომ ამ გზით მუშების დაშვილება შეუძლებელია, თუნდა მთელი საფაბრიკო კანმდებლობა შეიცვალეს. ერთ-ერთი ნამდვილი საშუალება მუშების მოძრაობის დაშვილებისა მომავალში უფრო დრმა, სახელმწიფო ხასიათის რეფორმებია („რ. ვ.“).

რუს. დელა“-ში შარაზოვის წერილია დაბეჭდილი იმის შესახებ თუ როგორ აწეობდენ მოსკოვში მუშების საქმეს. ამ საქმის სული და გული იყო ზუბატოვი, მოსკოვის ობერ-პოლიცემის ტერის „დამცველ განყოფილების“ (ოხრანოე ოტდეენიე—საკანგებო სიადუმლო პოლიცია პეტერბურგს და მოსკოვში) უფროსი. ზუბატოვმა მოაწეო ფაბრიკებსა და ქარხნებში სხვადასხვა კავშირები მუშებისა და სშინათ გაფიცვისა და დემონსტრაციების რეპრეტიციებსაც მართავდა. მაგალითათ, გუგონისა და დანილოვისკის სამანუფაქტურო ფაბრიკებში ხელფანურათ გამოიწვია ანუღობა და გამართა უსარმაზარი დემონსტრაცია: 50 ათასი მუშა მივიდა ალექსანდრე მეორის ძეგლთან და გვირგვინით შეამკო. ფაბრიკანტებს შორის ამ ამბავმა დიდი შიში გამოიწვია, რადგან არა ესმოდან-რა ამ „მადალ პოლიციის“. ზუბატოვის ეს რეპრეტიციები და თვითონ ზუბატოვის ზირაფნებაც მეტათ საჭკვა გახდა. ამასთან ქალაქისა და საგუბერნიო მმართველობის ტაქტიკა სულ სხვადასხვა იყო: იმ დროს, როცა ზუბატოვი გზავნიდა ემისარებს ქალაქისა და გუბერნიის ფაბრიკა-ქარხნებში მუშების ორგანიზაციებისა და გაფიცვების სარეპრეტიციოთ, მოსკოვის ყოფილ გუბერნატორის—ილას სშინაო საქმეთა მინისტრის ბუღიგინის განკარგულებით იტერდენ ამ ემისარებს და უგზავნიდენ ობერ-პოლიცემისტრს. აქ მათ დაუფრებდო ანთავისუფლებდენ და ისევ ახალ ექსპურსიებზე გზავნიდენ, სანამ სკანდალი მართლა სულ აშკარა არ შეიქნა და ზუბატოვი მოსკოვიდან არ წაიყვანეს. მაშინვე მიწყინარდა მთელი ეს საცდარი მოქმედება და წესიერებაც დამუარდა. თითქმის იგივე განმეორდა პეტერბურგში, სდაც ზუბატოვის საქმე მოიწონა და დალოცა ისეთმა გამოცდილმა ადმინისტრატორმა, როგორც განსვენებული პლევე იყო. („რ. ვედ.“).

დნებრის ქარხნებში 4 თებერვალს მუშათა გაფიცვა უწინდებურის ძალით განახლებულა. ქარხნების გამგეთა ზასუსს, ამ დღეს გამოცხადებულს, ვერ დაუკმაყოფილებია მუშები. ქარხნებში და მის მიდამოებში ყოველ გვარი სიცოცხლის ნიშანწყალი გამოქნდა დამ-დამეობით ქარხნებს და სხვა შენობებს მხალეთ მთვარის სინათლე-და აშუქებდა, რადგან ელექტრონის მაშინების მუშებმა თავი მიანებეს მუშაობას. აგრეთვე უარი განაცხადეს მუშაობაზე იმ მუშებმაც, რომელნიც წლისაყვანზე მუშაობდენ. მუშები თხოულა-ბდენ ხელფასის გადიდებას 20%-ით, ავთიმეოფ მუშათათვის ჯამაგირის ნახევარს და სხვ. მმართველებმა უარი განაცხადეს ამ მოთხოვნებებზე. მუშაობა ჯერაც არ დაწეებულა („ზრდინ. კრია“).

როგორც კავ. „ზრდინ. კრია“ იუწეება, 7 თებერვალს ეპატრინისლავში ყველა უმთავრესი მადანობის ნოქრებს გაფიცვა მოუხდენათ. ვატრობა შეწევეტიდა; ვატრებს დაუკმაყოფილებათ ზოგიერთი მოთხოვნებები და გაფიცვაც გათავებულა.

მ მ ი ს ა მ ბ ე ბ ი .

გრიზინბერგის დამარცხების შემდეგ ბრძოლის ველობე კარგა ხანს შესანიშნავი ამბავი თითქმის არ მომხდარა. ეს უკა-

ნასკნელი იერიში რუსის მხედრობისა დიდ კამათს იწვევს რუსის საზოგადოებაში. ბევრი ამართლებს გენ. გრიზენბერგის საქციელს, ბევრი კი კიცხავს. გენერალი გრიზენბერგი უკან დაბრუნდა სამხედრო ასპარეზიდან და თავისი უკმაყოფილება განაცხადა უმაღლესი მთავრობის წინაშე მანჯურიის ჯარის მთავარ სარდალზე.

ამ ბოლო ხანებში კი ისევ განახლდა ბრძოლა თითქმის მთელ ფრონტზე. ცნობილმა გენ. კუროკიმ კვლავ გამოილაშქრა წინ და აიღო გამაგრებული პოზიცია ცინხენჩენი, ჩვენმა ჯარმა უკან დაიხია. რასაკვირველია, გარდა აღნიშნული თვალსაჩინო შეტაკებისა მოხდა მრავალი წვრილ შეჯახებაც, რომლებშიაც მუდამ იაპონელნი იმარჯვებენ.

უფრო მეტი ყურადღება კი იაპონელთა თარეშმა მიიპყრო. როგორც ტელეგრამებიდან ჩანს, იაპონელთა რაზმები მუკდენსა და ხარბინს შუა უნახავთ და ცხადია, რომ რუსების ჯარს გზის მოჭრით ემუქრებიან. ამავე რაიონში განახლეს მოქმედება ხუნხუზებმაც. ბოლო ხანების ტელეგრამებში წერია: მუკდენის ჩრდილოეთით, ე. ი. იმ მხრით, საითაც რუსის ჯარმა უნდა დაიხიოს, ხუნხუზებმა რკინის გზა დაანგრევს რამოდენიმე ვერსის მანძილზე და ხიდიც გააფუჭესო. გზის შეკეთება უთუოთ რამდენიმე კვირას მოითხოვს და ამ ხნის განმავლობაში რუსის ჯარი შეიძლება დიდ განსაცდელში ჩავარდესო. უკანასკნელ ტელეგრამებში წერია, რომ პუტილოვის გორაკს იაპონელებმა თავიანთი საშიშარი თერთმეტ დიუმიანი ზარბაზნები დაუშინეს და კორიანტელი აადინესო. ერთი სიტყვით მოახლოებულია დღე საშინელის განსაცდელისა. აღარავისთვის საეჭვო არ არის, რომ რუსის მხედრობა საშიშ მდგომარეობაში არის ჩავარდნილი. მთელი ქვეყანა დარწმუნდა, რომ ჩვენთვის გამარჯვებაზე ფიქრი ყოველ საფუძველს მოკლებული ოცნებაა, ვერ მიმხდარან ამას მხოლოდ ისინი, ვისთვისაც უკუღმართ ბედს ომის წინამძღოლობა ურგუნებია. ამიტომ არის რომ ზავის ჩამოგდებაზე კონტი არ იძვრის და დახოცილ მეომართა რიცხვს თითქმის ყოველ დღე ასი და ათასი ახალი ემატება, ხოლო დაობლებულთა რიცხვი კიდევ უფრო იზრდება და იზრდება.

ნ ა ვ ყ ვ ე ტ ი.

ღამეა უკუნეთისა,
ვერა რას ხედავს თვალები,
ცის მნათობთ შემოხვევიან
ჯოჯოხეთისა ძალები;
კლდე მიმალულა წყვილიადში,
თანვე ყავს თავის მცველები:
ტარტაროზები, ქაჯები,
ჯოჯოები და გველები.
დაფუსფუსებენ კლდის ძირში,
შხამსა არწყევენ პირითა,
სურთ, რომ მოწამლონ ზღვის სივრცე,
ტალღები ძლიონ იმითა!..
ზღვა კი ქუხს, გრგვინავს, გრიალებს,
ცას წვდება ზვირთთა ქუხილი,
შავ ძალებს კლდეზე ახეთქებს
იმის სრბოლა და დუჟილი!..

კ. გოგოლაძე.

თავუნას ლექსი.

ჩემო მკითხველო თავუნავ! მე ბარემ მჯერა, რომ არ შეფერის თავს-წრუწუნას ლექსების წერა, მარა ამ ყამათ სხვა დრო დადგა—დრო უცნაური; ჩვენ სათაგვეთში ყველამ შე-

ქნა აურ-ზაური და მეც, თავუნამ, ჩვენ ძველთა წესს თათები ვკარი: ლექსათ ავაწყვე საწრუწუნოთ მორთული ქნარი.

გეცოდინება უეჭველათ შენ, თავუნია, რომ დიდი არის ეს ქვეყანა,—ჩვენი დუნია; რომ მაზე ცხოვრობს თავეთა ტომი სხვადასხვა გვარი; პირველი ჩვენ ვართ,—იტაკთა ქვეშ ბინადარი. ჩვენ ჩვენი შრომით ვიკვებებით, ჩვენივე ხელით და საქმელ ლუკმას სხვის პირიდან როდი მოველით. მეორე კიდევ მინდვრის თავი—ღვიძლი ძმა ჩვენი, მრავალ-ტანჯული, მაგრამ მასთან მრავალ-მომთმენი. და მესამე კი, თუმც თავვით თავვისა გვარი; საერთო ჩვენ და იმათ შორის არა რა არი. ჯერ გარეგნობით: ის თეთრია, როგორც ბუმბული, ჩვენ კი—შავები, გარუჯული და გამურული; გარდა ამისა იგი რგვალი და მსუქანია, ჩვენ კი, ხომ იცი, ძვლებზე გვაკრავს შავი კანია. ახლა, არ მკითხავ, რა ასუქებს და რა ამრგვალებს? თითონც მიხვდები, თუ გაახელ პაწია თვალებს: როცა ჩვენა და ჩვენი ძმები—მინდვრის თავგები წელზე ფეხს ვიდგამთ, რომ ვიპოვოთ სარჩო-საკვები, ის თეთრი თავვი, მუსმუსგლა, უქმი ცბიერი, თუმც თათს არ ანძრევს, არ გეგონოს იყოს მშვიერი! იქნებ ქალაქში ან და სხვაგან მოკარ თვალია, კაცებს რომ დააქვთ საკრავები და თან გალია; იმ გალიაში თავგები ყავთ დამწყვდეულია, თეთრი თავგები, გაწვრთნილი და გაჩვეულია. მათ უბრძანებენ, ყირამალა გადაბრუნდითო, ჯოხზე შესკუბდით, დაჰკიდეთ დაბლა კუდითო; დაუყონებლივ ასრულებენ მხდალნი ბრძანებას: თვის ნებათ რაცხენ ბატონების სურვილს და ნებას. და ბატონებიც უღიმიან, ეფერებიან, თავზე ხელს უსმენ, აღერსითა თავს ევლებიან. თვით ბილწი კატა, სისხლის მსმელი ჩვენი მტერია, თეთრი თავგების მეტის-მეტი მადლიერია.

ჩვენ, თავუნიავე, უწინამც დღე დაგვბნელებია, სანამ მათსავეთ შევიქნებით მლიქვნელებია, სანამ ცბიერი, საძაგელი ჩხავანა კატა დავიმეგობროთ, მისი დღეი შენ შეგემატა!

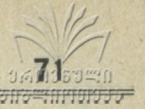
ახლა, როგორც ვთქვი, სათაგვეთში ხმაი გავრცელდა, შეგვიშინდაო ბერი კატა, ეცაო ელდა, და ჩვენც თავგები, კატის მტრები, მტერს შევეყარეთ, მედგრათ ვეკვეთეთ იერიშით, სისხლი დავდღარეთ და კატის ძალა კვლავ შევმუსრეთ და შევამცირეთ და მეგობრები ჩხავანასი ვაცრემლ-ვატირეთ.

თეთრი თავგები განზე იდგენ განცვიფრებული; შიშით უცემდათ უსუსური და მხდალი გული. და გაიფიქრეს: „ცუდათ არის კატის საქმეო. თეთრო თავუნავ, ის თუ მოკლეს რაღას აქნევო?!“ და გადაწყვიტეს, რომ გამართონ თეთრ თავგთა კრება, იქ შეამცირონ ცოტაოდნათ კატის უფლება—„ასეთი ხერხით შეიძლება კატაც გადარჩეს და თეთრ თავგებსაც მოედანი და ბურთი დარჩეს“.

ახლა ხომ მიხვდი; კრების აზრი მეტათ ცხადია: მათ სურთ არ დაწვან არც შამფური და არც მწვადია.

ასეთი კრება ჩვენშიც იყო გამართულია; კატის ნებართვით, რა თქმა უნდა, არ ფარულია. კრებაზე რაღაც მანქანებით გაჰნდით შავები—ოცი თუ მეტი, აღარ მახსოვს, ნურც მედავები. ჩვენი შეხედვა თეთრ თავუნებს არ ეჭაშნიკათ; ყველა ქვემოდან გვიცქეროდა, მწყურალათ, სასტიკათ. მათ აირჩიეს თავმჯდომარეთ ყბედი-თავუნა. იგი წამოადგა, ჯერ ფეხები დააბაკუნა, მიმოიხედა მერე ირგვლივ, თავი დალუნა, სიტყვა თქვა თითონ და შემდეგ კი სხვებსაც არგუნა. ჩვენ იქ ვიყავით, მოვისმინეთ რეზოლიუცია (რომელიც იმათ დღემდისაც არ გადაუცია) და სასიეროთ, სამასხაროთ, ყბათ ასაღებათ, „აცხა, აცხაო“ დავიძახეთ...

ენა დაებათ; ის ყბედი-თავვი შიშისაგან ავათაც გახდა. „კატის შესახებ არ-რა თქვათო“ ყველა იძახდა და განჩინებას ვინდა უგდო შიშით ყურია! ასე გათავდა თავგთა კრება უცნაურია.

ჩემო თავუნა, გაათავე ჩემი სათქმელი და ახლა პასუხს, ახალ ამბებს შენგან მოველი. ლექსათ მოგწერე ეს ბარათი, ვიცი ცუდია; ნუ გამიწყრები, შემოგველოს ჩემი კუდია!

თავუნა.

რა არის პარტია.

როგორც ვიცი, საზოგადოება დაყოფილია მრავალ პარტიებათ, რომელთა შორის გამწვავებული ბრძოლაა უფროსობისათვის. თვითეული მათგანი მიიღტვის მომხრეები გაიმრავლოს, გამძლავრდეს და ქვეყნის მეთაურობა ხელში ჩაიგდოს. აი ეს მათი ბრძოლა, შეჯახ-შემოჯახება და დამორჩილება-გაბატონება შეადგენს ძარღვს თანამედროვე პოლიტიკური ცხოვრებისას. ამ ომში ერთი პარტია სამუდამოთ მარცხდება და ველიდან იდევნება, მეორე ბატონდება და დანარჩენთ იმორჩილებს, მესამე თანდათან ღონიერდება, იზრდება და მომავლისაკენ იმედით იხედება.

რატომ ერთი პარტია სუსტდება და მეორე დიდდება? რა ძირითად კანონს ექვემდებარება პარტიის გაზრდა და განვითარება; საიდან ღებულობს ის თავის ცხოველ-მყოფელ ძალას და რანაირ ორგანიზაციაში იხატება? ყველა ამის გასაგებათ საქროა ვიცოდეთ, თუ რა არის პარტია.

ადამიანთა იმ კრებულს, რომელიც ისახავს საერთო მიზანს და მის განსახორციელებლათ ერთად მოქმედებს, ეწოდება პარტია. მაშასადამე, პარტიის დამახასიათებელი თვისებებია საერთო მიზანი და საერთო ნოქმედება. ხოლო მოქმედებები არ შეიძლება უპლანოთ, უსისტემოთ, უორგანიზაციოთ. ორგანიზაცია—ეს ის ბოძია, რომელზედაც დაყრდნობილია პარტია. შეიძლება მას არ ქონდეს მკაფიოთ გამორკვეული პროგრამა, დაწვრილებით შემუშავებული ტაქტიკა, ეს კიდევ ვერ შეაჩერებს მის მოღვაწეობას; მაგრამ თუ მას რაიმე ორგანიზაცია არ აქვს, თუ ის მოქმედების ორგანოს მოკლებულია—მას არსებობა ერთ დღესაც არ შეუძლია.

მიზანი. რამდენათ პარტიის მიზანი ზერელე და წარმავალია, იმდენათ მისი სიკოცხლე ხანმოკლე და უფერულია. და პირიქით, როცა მიზანი ღრმა და რთულია, როცა ის საზოგადოების დედა-ძარღვს ეხება და მის მიმდინარეობას ხატავს, მისი მიმდევარი პარტიაც მეტათ დიდ და საყურადღებო ძალას წარმოადგენს. ამ მიმდინარეობის განვითარებასთან ერთათ ვითარდება თვით პარტია, ამარცხებს ძველი, მობერებული ურთიერთობის დამცველთ და ბოლოს სამუდამოთ იმარჯვებს. ცხადია, პარტიის გამძლავრება თუ დაუძლურება, გამარჯვება თუ დამარცხება მჭიდროთ შეკავშირებულია თვით ცხოვრების მსვლელობასთან. თუ ის ღრო-გადასულ და მვენებელ წყობილებას ემსახურება, თუ მისი მიზანი საზოგადოების უკან დამწვევი ან შემაჩერებელია—მას დიდი სასიკოცხლო ღრო არ აქვს და აღრე თუ გვიან უნდა გაქრეს. გაქრა ვეროპაში ყველა ის პარტია, რომელიც თვითმპყრობელობას ეტრფიალებოდა და მისი გატეხილი ძალის აღდგენას ეძებდა. და აი, ახლა თანდათან ტყდება ბურჟუაზიული პარტიების ძლიერება და გზას უთმობს მედგარ მუშათა პარტიას... ამნაირათ, ყოველ ისტორიულ ხანაში მერმისი ეკუთვნის იმ პარტიას, რომლის მიზანია ახალ დაბადებული კლასის დაცვა, მისთვის გზის გაკაფვა და მეთაურობის გაწევა. ფეოდალურ ხანაში ასეთი კლასი იყო ბურჟუაზია, დღეს კი პროლეტარიატია. პირველის პოლიტიკურ პარტიას შეიცავენ ლიბერალები, მეორისას სოციალ-დემოკრატები.

ვისგან, რომელი კლასის წევრებისაგან შედგება პარტია? რაკი ერთი რომელიც პარტია ემსახურება ერთ რომელიმე კლასს, ცხადია, მას ამ კლასის მოწინავე პირები უნდა შეა-

დგენდენ. ფეოდალთა პარტია შედგება ფეოდალებისაგან, ბურჟუაზიული—ბურჟუებისაგან და მუშათა პარტია მუშებისაგან. შეიძლება ერთი კლასის ზოგი წევრი გადავიდეს მეორე კლასის პარტიაში, მაგრამ ესენი აქ უბრალო დამხმარე, სტუმრები და ვერასოდეს ვერ დაიჭერენ მასპინძელთა ალავს. დიდი რევოლიუციის დროს საფრანგეთის ბურჟუაზიის მიემხრენ ბევრი ხუცები და აზნაურები, მაგრამ ეს იყო უბრალო მიმხრობა, ბურჟუაზიის თვალთახედვის ისარის შეთვისება და არა ბურჟუაზიის თავისკენ მომხრობა და მისთვის თავისი შეხედულობების თავზე მოხვევა. თვითეული კლასი თავისი ეკონომიური და პოლიტიკური მდგომარეობით წარმოშობს თავის განმათავისუფლებელ საშუალებებს, თვით ის ქმნის ნიადაგს თავისი იდეური მოძრაობისათვის და იწყებს მოძრაობას. და აი, როცა ეს მოძრაობა ძლიერდება, ფესვებს იღვამს და ფართოვდება, მაშინ სხვა კლასებიდან მრავალი მისკენ გადადის და მის ფერხულში დგება. ავილოთ მაგალ. გერმანიის მუშათა პარტია. ამ ათი წლის წინეთ მისი მიმხრობა დიდათ სათავილო იყო არა-მუშისათვის. თითოთ უჩვენებდენ იმ ინტელიგენტებზე, რომელნიც მასში შედიოდენ და მონაწილეობას იღებდენ. პარტიის უღელში ერთიანათ მუშები იყვენ გაბმულნი და ისინი ეწეოდენ. მაგრამ როცა ამათი მუშაობით და თავის დადებით პარტია გაიზარდა და ერთ უდიდეს პარტიათ გადაიქცა—მაშინ ის ყველასათვის სამაგალითო და სანატრელი გახდა. იქ შესვლა და მუშაობა შეიქნა არა სათაკილო, არამედ სასახელო და საპატიო. და აი, ბურჟუაზიიდან გადადიან მრავალი ინტელიგენტები და პარტიას ავსებენ. აქ ახლა ბევრია ექიმი, ადვოკატი, მწერალი, მასწავლებელი—ერთი სიტყვით, ყოველნაირი პროფესიის ხალხი. ამათ თან გადმოიტანეს თავისი კლასის—ბურჟუაზიის—პსინოლოგია და დაუწყეს პროლეტარიატის რევოლიუციურ პროგრამას კრიტიკა. ბერნშტეინის მომხრეები უმთავრესათ ესენია. აი ასეთი სახიფათო პოლიტიკური პარტიისათვის სხვა კლასის ხალხის მიღება და თავისი საქმეების ჩაბარება. ეს სახიფათო არ არის მხოლოთ მაშინ, როცა პარტია საკმაოთ ღონიერია გარეშე ელემენტების გადასახალისებლათ და თავის არსებაში გასათქვეფათ. დრეზდენის კონგრესზე გერმანიის შეგნებულმა პროლეტარიატმა ბერნშტეინის მიმდევარ ინტელიგენტებს გაკიცხვა გამოუცხადა და მით დაამტკიცა, რომ ის უკვე მომწიფებულია თავისი საქმეების საწარმოებლათ და გარედან შემოსული მომხმარებების თავის მხედველობის ქვეშ დასაყენებლათ. ის თავის პარტიას ფხიზელ დარაჯათ უდგას და თავ-გამოდებით ებრძვის როგორც გარეშე მტერთ, ისე შინაგან მოწინააღმდეგეთ და წყლის ამრევთ. მაგრამ წარმოიდგინეთ, რომ პარტია ახალ ფეხ-ადგმულია, ის ჯერ კიდევ ჩვილი და განუვითარებელია. აი აქ გარეშე ელემენტების შემოსევა დიდათ საშიშარია. ისინი აქ უბრალო დამხმარებით კი აღარ კმაყოფილდებიან, პირიქით, თავის თავს აცხადებენ პარტიის უფროსათ, მის ერთათ ერთ მხსნელათ და თხოულობენ სხვების მორჩილებას. იმათ, ვისაც პარტიის საქმეები პირდაპირ ეხება, ვინც პარტიის მთავარ ძალას შეადგენს, თითქმის აღარაფერს ეკითხებიან და ყოველივეს თვითონ თავის ქეიფისამებრ განაგებენ. და რომ ეს თავისი ქცევა გაამართლონ, ხშირათ ახალ თეორიებსაც იგონებენ, როგორც მაგალ. მუშა-ხალხი თავისი ძალ-ღონით ვერ შეითვისებს მაღალ იდეალებს, ის კუჭის კითხვას, მანათზე შაურის მომატებას ვერ გაცილდება, ის მხოლოთ დღიურ ინტერესებს ხედავს და საბოლოო მიზნისაკენ არ იხედებოდა და სხ. მაშ ვის შეუძლია ყველა ეს შეიგნოს და ამათ შეაგნებოს? ვის და ინტელიგენტებსო—ამბობენ ისინი და ამით ერთი დაკვრით თავის თავს მუშათა პარტიის მეთაურათ აცხადებენ, ხოლო თვით მუშებს უბრალო მასალათ

და მათ ამყოლათ. ახლდებო დიდი ხნის მიცვალებული აზროვნება გმირის და ბრბოს შესახებ. პარტიის ეს ორიოდ მეთაური გმირია, ხოლო პარტიის დანარჩენნი წევრნი კი ბრბო, რომელიც პირველთ ხმა-ამოუღებელიც უნდა მისდევდეს.

თავის თავათ ცხადია, რომ როცა ასეთი შერევა ხდება, როცა ერთი კლასის პარტიაში მეორე კლასის პირები ბატონდებიან, თვით პარტიის მიზანიც ირყვნება და ილახება. ხშირათ რაც პირველისათვის საყურადღებოა, მეორესათვის უმნიშვნელოა და ამიტომ იბადება კონფლიქტი და უკმაყოფილება. „ბრბოს“, რასაკვირველია, უფრო სოციალური კითხვა იტაცებს, ხოლო „გმირებს“ პოლიტიკური და რადიკალური უკანასკნელნი ბატონობენ—ბატონდება მისი ცალმხრივი მისწრაფება, იწყება ეკონომიური კითხვების დამცირება, უყურადღებობა და აძით კლასის პარტიისაგან დაშორება: მოსულთა დევნა, დამხდურთა მისწრაფება, და ასე კლასის პარტია იტყვევს ორივე ინტელიგენტთა პარტიათ, რაც იწვევს წინააღმდეგობას და ბრძოლას. ინტელიგენტთა უმრავლესობას, რასაკვირველია, მოსწონს თავისი გაბატონება და „უმრავლესობის“ სახელით იწყებს პარტიაში თარეშობას. უმცირესობა ებრძვის პარტიის ასეთ გადაუკუღმართებას და „უმცირესობის“ სახელით მიმართავს თვით კლასის მოწინავე ნაწილს მსჯავრის დასადებათ. და აი, როცა ეს უკანასკნელი იგებს, როგორ ბუქნას თამაშობენ მის ზურგზე და მისი სახელით—თვითონ ერევა თავის პარტიის შინაგან საქმეებში და ბატონობის მოტრფილეთ უცხადებს: ჩვენ ერთის ბატონობას იმიტომ კი არ ვებრძვით, რომ მეორენი გავიბატონოთ, ჩვენი ბატონი ჩვენც უნდა ვიყოთ და ვიქნებით კიდევცო...

ორგანიზაცია. როგორც ზევით ვთქვით, პარტია არის თავისუფალი კრებული ერთნაირ მოაზრე ადამიანთა. პარტიაში კაცნი შედის არა ვისმესი ძალ-დატანებით და ბრძანებით, არამედ რწმენით და დაჯერებით. მაშასადამე, წევრთა შესაძენათ პარტიის ერთათ ერთი ფარ-ხმალია პროპაგანდა და აგიტაცია (როგორც წერით, ისე სიტყვით). რაკი ვინმე პარტიაში შემოვიდა და მისი მიზანი თავის მიზნათ გამოაცხადა—ის ისეთივე წევრათ ხდება, როგორიცაა ყველა დანარჩენი. აქ წევრთა უფლების სრული თანასწორობაა. ვერც ერთი პარტია ვერ გამძლავრდება, თუ კი ის თავის წევრთ ყოფს ორათ: ერთს ანიჭებს უფროსობას და მეორეს მორჩილებას, ვინაიდან ეს უკანასკნელნი შორდებიან მას და „სარდლებს უჯაროთ“ ტოვებენ. ამიტომ არის, რომ ევროპაში ყველა პარტია, დაწყებული კონსერვატორულით და გათავებული სოციალ-დემოკრატიულით, თავის ორგანიზაციის საფუძვლათ ერთ და იმავე პრინციპს აღიარებენ: წევრთა უფლების თანასწორობას, ე. ი. პარტიის ყველა წევრი პირდაპირ თუ არჩეულ წარმომადგენელთა საშუალებით განაგებენ პარტიის ყველა საქმეებს. ეს არის დემოკრატიული ორგანიზაცია. ბევრს გონია, რომ დემოკრატიზმი ეწინააღმდეგება ცენტრალიზმს. ეს სრული შეცდომაა. გერმანიის მუშათა პარტია ცენტრალისტურათ არის მოწყობილი, მაგრამ იმავე დროს დემოკრატიულათაც არის. აქ ყველა ორგანიზაცია, როგორც ცენტრალური, ისე ადგილობრივი თუ საკავშირო კომიტეტები არჩეულია. რასაკვირველია, არჩევნები ყოველნაირ პოლიტიკურ პირობებში სავსებით ვერ გატარდება, მაგალ. იქ, სადაც პოლიტიკური მოღვაწეობა აკრძალულია, პარტიის ორგანიზაციათა არჩევნებით შედგენა გასაჭირია. მაგრამ ეს იმას კი არ ნიშნავს, რომ ის უთუოთ უარყოფილი უნდა იქნას და დემოკრატიზმი მომაკვდინებელ ცოდვათ გამოცხადდეს. პირიქით, იდეალი ეს არის და თუ მისი განხორციელება შესაძლებელია ისე, რომ პარტიას არ აზარალოს—კიდევ უკეთესი. მხოლოდ ის ცენტრა-

ლისტიური ორგანიზაციაა მკვიდრი, რომელიც დემოკრატიულ მოწყობილებათაზე აგებული.

თუმცა ყველა ეს პოლიტიკური სიბრძნის ანბანია, მაგრამ მოინახებიან ისეთი პირები, რომელნიც ამას უარყოფენ და მის დასარღვევათ ოფლსა ღვრიან. ვინ არიან ესენი? რასაკვირველია „გმირები“, ბატონობის და მარტოობის მოტრფილენი. როგორც ზევით მოვიხსენიეთ, პარტიას ერთათ ერთ მხსნელათ და მეთაურათ იმათ თავის თავი გამოყავთ. ყველა დანარჩენი ბრბოა, მასალაა, რომელსაც ყურს იქით გამოაბამენ, საითკენაც სურთ. მაშასადამე, ესენი პარტიის მეორე ხარისხიანი წევრებია და საჭიროებენ პირველ ხარისხიანთა აპეკუნობას. ესენი ბავშვებია, უწლოვანებია და, როგორც ამ ნაირნი, სრულ წლოვანთა საპატრონებელია. ამიტომაც უფბითაც თანასწორნი არ არიან. „ბრბოს“ ტვირთათ აწვეს თითქმის ყველა მოვალეობა, ხოლო „გმირთ“ თითქმის ყველა უფლება. ესენი იყრებიან, პარტიის შესახებ ბჭობენ, ადგენენ მის წესდებს, ორგანიზაციას—ერთი სიტყვით განაგებენ როგორც სურთ, „ბრბოს“ დაუკითხავათ და შეუტყობლათ. და როცა ეს უფონიც ენას ამოიღებენ და თავის საქმეების ამბავს იკითხავენ—მაშინვე მიცვივიან და დატუქსავენ: ეს სულ „ბუნტოვნიკების“ ბრალია, საჭიროა მათი ორგანიზაციიდან განდევნა და ხალხის პირვანდელ ბაღა-აღობაში ჩაბრუნებაო. და ამას მოითხოვენ იცით რისთვის? პარტიული დისციპლინისათვის! მათთვის დისციპლინა მაგარი ბზის ჯოხია, რომელიც ყოველ წუთს მზათ უნდა იყოს წევრთა ზურგზე გადასატარებლათ. მართალია თვითონ არავითარ დისციპლინას არ ექვემდებარებიან, პარტიიდანაც კი დაუსჯელათ გამოდიან, ერთიმეორეს ახეუქებენ და ყველაფერს რევენ, მაგრამ ეს იმიტომ, რომ ისინი, როგორც „გმირები“ „ბრბოს“ კანონებს არ ექვემდებარებიან. დისციპლინა „ბრბოს“, უდისციპლინობა „გმირებსო“, მიიმღერაან ისინი. ეს ბატონური პოლიტიკა, რასაკვირველია, „უმრავლესობის“ სახელით სალდება, ვინაიდან ინტელიგენტის უმრავლესობას ბატონობა უფრო მოსწონს, მისი ბურჟუაზიული პსიხოლოგია ვერ ურიგდება „ბრბოს“ გამათანასწორებელ პსიხოლოგიას და მასთან ბრძოლაშია. ამ ბრძოლის იარაღია არა დაჯერება და მოლაპარაკება, არამედ ბრძანება და ძალ-მოძრეობა. მათი აზრით, პარტია სახელმწიფოა, სადაც ყოველივე ბიუროკრატიულათ და იერარქიულათ კეთდება და საქმის წარმოება ბრძანება-მორჩილებათ შენდება. იმათ აქამდის ვერ გაიგეს ის უბრალო ჭეშმარიტება, რომ ყოველივე პარტია ნებაყოფლობათაზე აგებული და თუ შიგ ძალადობა და ჩინოვნიკობა გამეფდა—დაიშლება. და აი, ესენი ამ დაშლას და დარღვევას გულმოდგინეთ ემსახურებიან. ისინი ქადაგებენ „не смѣть свое суждѣніе имѣть“, ხოლო ამის საშუალებათ раскасірование-ს აღიარებენ. საბედნიეროთ ამ დამრღვევთ და ამრევთ წინ ელობება ოპოზიცია და „უმცირესობის“ სახელით მიმართავს ნამდვილ პარტიას, თვით შეკნებულ მასას მსჯავრის დასადებათ. და როცა ეს იგებს ორგანიზაციის კანცელარიათ გადაქცევას და იგემებს მათ-რახთა ქნევას—მაშინ თვით ერევა თავის საქმეში და მსჯავრი გამოაქვს. ხმა ერისა—ხმა ღვთისაო. მაგრამ „გმირები“ რის „გმირები“ არიან, რომ ეს იწამონ და მას დაეთანხმონ. მათ ურჩევნიათ მარტოთ დარჩენა, თავისი საკუთარი „მოძრაობა“ დაიწყონ, ვინც „ბრბოს“ დაეთანხმონ და მისი თვალთა ხედვის ისარი შეითვისონ...

ამ გვართ, პარტიის ძირითადი თვისებებია: საერთო პროგრამა, ტაქტიკა და ორგანიზაცია. მის მთავარ შემადგენელ ნაწილს და ბატონ-პატრონს უნდა შეადგენდეს ის კლასი, რომლის ინტერესებს ის ემსახურება, ხოლო მისი ორგანიზაცია უნდა ექვემდებარებოდეს დემოკრატიულ პრინციპს (რამ-

დენათაც შეიძლება) და პარტიული დისციპლინა უნდა მყარდებოდეს არა ძალით და ბრძანებით, არამედ რწმენით, დაჯერებით და სხვა მორალური ზომებით. მხოლოდ ამ წესით აგებული პარტია ცხოველ მყოფელი, უძლეველი და მერმისის მქონებელი. მხოლოდ მას შეუძლია სწრაფად განვითარდეს, მთელი თავისი კლასი თან გაიყოლოს, სხვა უკმაყოფილო ელემენტებიც მოიხმროს და მტერზე იერიშით მივიდეს.

X ან.

კვირიდან კვირამდე.

ექვს თებერვალს დაიწყო ის საზარელი ამბავი, რომელსაც „ბაქოს ამბებს“ ეძახიან და თერთმეტს გათავდა. თითქმის ერთი კვირაც არ გაგრძელებულა, მარა თავისი შემზარავი სახით, აუწერელი სისასტიკით და მხეცური გრძობების გამოაშკარავებით მას ბადალი არა ყავს ჩვენი ცხოვრების თანამედროვე ისტორიაში. ის არ იყო ომი ერთი სახელმწიფოსა შორის, ის არ იყო ბრძოლა ჩაგრული ხალხისა მჩაგვრელთა წინააღმდეგ რაიმე უფლების მოსაპოვებლათ. ის იყო მხოლოდ ჯლეტა, ჯლეტა ქალთა-და კაცთა, ყრმათა და მოხუცთა. მას არ უჩანს არავითარი მიზეზი, არავითარი ყურადღების ღირსი საბუთი, რომელსაც უნდა დაეხმებოდნენ გონება ადამიანისა, რომელსაც უნდა აეგზნო ხალხში სისხლის წყურვილი, რომელსაც უნდა მიეყვანა ორი მეზობელი და ერთს ტაფაში მომწყვდეული ერთ ასეთ საზარელ საქმემდე. ბაქოს მცხოვრებლებმა საშინელი დრო განიცადეს. ცოცხალი, მხიარული ქალაქი უცებ ჯოჯოხეთათ იქცა. „მე არ შემიძლია აგიწერო ის საზარელი სურათი, რომელსაც საკუთარი თვალით ვხედავ, არ შემიძლია თუნდა მკირეთ გაგრძობიო ის, რასაც ჩემი გული გრძობს“, იწერებთან ისინი, ვისაც თავისი თვალით უნახავს ეს მართლაც შემზარავი სურათი გამხეცებულ ბრბოთა სისასტიკისა მე სრულიად ვეთანხმები იმათ სიტყვას, მწამს რომ იმათთვის, ვისაც თავისი თვალით არ უნახავს, ბაქოს საშინელი ამბები მიუწოდებელი და წარმოუდგენელი უნდა იყოს.

* *

აგრეთვე მიუწოდებელი და წარმოუდგენელი უნდა იყოს ზევრისათვის ის საკვირველი მოვლენაც, რომ ბაქოს პოლიცია, თითქმის მთელი ამ ექვსი დღის განმავლობაში „ნეიტრალიტეტს“ იცავდა. ან კი ვითომ როგორ უნდა მოქცეულიყო, როგორც სომხები, ისე თათრებიც ერთი და იმავე სახელმწიფოს ქვეშევრდომნი არიან და თავისთავათ ცხადია, რომ როდესაც ისინი ერთმანეთს ჯლეტენ, წესიერების დამცველთ რაღა დარჩენიათ გარდა „ნეიტრალიტეტის“ დაცვისა. ამიტომ იყო, რომ გამხეცებული ბრბო თავისუფლათ დათარეშობდა იმ ქუჩებზე, რომლებიც მშვიდობიან დროს დვორნიკებითა და გაროდვოვებით არის სამსე. ბაქოში კი პოლიციის ინტერესებს თითქმის არავინ უხეხბია.

* *

პოლიციის „ნეიტრალიტეტი“ რაღაცა ყურს ეცხოება და უჩვეულოთ მიმაჩნია, მაგრამ ვინ იცის, იქნება სიცრუეც იყოს. ჩვენ ამ შემთხვევაში ვხელმძღვანელობთ მხოლოდ კორესპონდენტთა წერილებით და ერთი იმათგანი აი რას ამბობს: „თითქმის ყველა თათარი დიდიდან პატარამდე ბებუაებითა და რევოლვერებით იყვნენ შეიარაღებულნი. ბევრ მათგანს „სახელმწიფო“ რევოლვერი ეშოვა. —საიდანგან და როგორ ძნელი გასაგებია. („თბ. ფურ.“)

ეჰ, მამა ცხონებულო! ტყვილათ თავს ვატყუებთ, თორემ არაფერი აქ ძნელი გასაგები არ არის და ასში ოთხმოცდაათმა მაინც იცის საიდან იშოვეს თათრებმა რევოლვერები და ბერდანკები! დიახ, საზოგადოებამ იცის მიზეზი და მიზანი ამ

საზარელი ამბისა, იცის და თავის დროზე პასუხსაც მოსთხოვს იმის მოქმედთ.

* *

მართლაც მთელი ქვეყანა მოწადინებულია გაიგოს ნამდვილი მიზეზი ამ სამწუხარო მოვლენისა და თხოულობენ საქმე „სასამართლოს“ გადაეცეს. დიახ, ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ სასამართლო ვაარჩევს ბაქოს ამბებს, ვაარჩევს ისე, როგორც გომელისა და კიშინიოვის საქმეები ვაარჩია. მეც შევეურთებ ჩემს ხმას საზოგადო სურვილს, რომელიც მდგომარეობს ამ ბნელით მოცული საქმის გამორკვევაში.

ძნელია ამ დიდებულ დროს ასეთი საზარელი ამბის წარმოდგენა, გარეშე რაიმე წამქეზებელი მიზეზისა და მაშ განათლდეს, ყველასათვის ცხადი შეიქნეს ეს მიზეზი, რომ შემდეგში მაინც აღარ გამეორდეს ასეთი საზარელი ამბავი.

* *

ურიგო არ იქნება მკითხველი საზოგადოებისათვის ისიც გამოირკვეს თუ რას ნიშნავს ეს გაუთავებელი განცხადება, რომელიც „ივერიის“ შუბლზე გაჩერებულია და გაიძახის: „გამოდის, გამოდის, გამოდისო“. თუმცა ეს ქალაქური ხერხია მარა ის რაღას ნიშნავს „ჩვენგან დამოუკიდებელის მიზეზისა გამო ჯერ ისევ ძველი ფორმატისა გამოდისო“! ფრაზა „ჩვენგან დამოუკიდებელი მიზეზის გამო“ საზოგადოებას სხვაგვარათ ეს მის, ვიდრე განახლებული ივერიის დაგვიანებას შეეხება. ახლა, როგორც ცნობის ფურცელში წავიკითხეთ ეს „რედაქციისაგან დამოუკიდებელი“ მიზეზიც მოისპო, ე. ი. გახეთს რედაქტორი დაუმტკიცეს და იმედია ამდენი „გამოდის-გამოდის“ შემდეგ განახლებული „ივერია“ უთუოთ გამოვა. გამოვიდა კიდევ. დანარჩენი შემდეგ.

* *

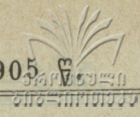
ავათ თუ კარგათ განახლებული „ივერია“ გამოვდია, მარა თედო ჟორდანიას საქმე როგორ წავა ეს კი აღარ ვიცი. ეს სახელი უთუოთ ბევრს მკითხველთაგანს გაუგონია და გვარი მით უმეტეს. თედო ჟორდანიას ქართველი ისტორიკოსი იყო და როგორც ისტორიკოსი ჩვენი სამშობლოს სიძველეთ იკვლევდა. აი სწორეთ ამ კვლევა-ძიების დროს აღმოაჩინა თურმე, რომ მეგრელები კუნძულ ბორნეოდან არიან გადმოსახლებულნი და ქართველ-ტომის ხალხთან არავითარი დამოკიდებულება არა აქვთო. ეს აზრი მას შემდეგ უფრო მაგრათ ჩაუჯდა ჩვენს ისტორიკოსს თავში, რაც რომ ქუთაისის გუბერნიის სამრევლო სკოლების ზედამხედველათ დაინიშნა. ეჰ სამსახურო, სამსახურო!

* *

და სწორეთ სამართლიანათ მოთქვამს ბ-ნი დავით ბაქრაძე გახეთი „რუსის“ ფურცლებზე, რომ „აღარ გვყავს ჩვენი (ქართველი) გუბერნატორები, გენერალ-გუბერნატორები, ოლქის სასამართლოს და სამოსამართლო პალატის თავმჯდომარეები, მთავარ მართებლის სამსჯავროს და სახელმწიფო საბჭოს წევრები“! გვესმის, გვესმის, რომ მხოლოდ ამით ვართ უბედურნი, რომ არა გვყავს ქართველი გენერალ-გუბერნატორები. საბედნიეროთ ხომ ხშირია ქართველი მაზრის უფროსები, ქართველი ბოქაულები, ქართველი გაროდვოვები, ქართველი სტრაჟნიკები და ქართველი დვორნიკები.

ამათგან დამოკიდებული „ნაციონალური“ მფარველობაც ეყოფა ქართველ ერს. უთუოთ ცას დაეწეოდა ბ-ნი დავით ბაქრაძე, პეტერბურგის გენერალ-გუბერნატორი რომ ქართველი ყოფილიყო. ვინ იცის მაშინ რამდენი მეტი პატივი ექნებოდა ჩვენ ნაციას განათლებულ ევროპელთ თვალში. მარა რას იზამ, ნატურაც არის და ნატურაც! მე ასე შორს ვერ წავალ და ნატურაშიაც ამდენ უნარს ვერ გამოკვირე; ამიტომ ამით მარტო ბაქრაძეს შეუძლია პირი აიძუავოს და ნერწყვი ყლაპოს.

* *

თუმცა ბაქრადე გულ-გატეხილია ქართველი ხალხის აწ-
მყო მდგომარეობაზე, მარა ერთით შეიძლება ინუგეშოს თავი.
სახელდობ იმით რომ სამხედრო უწყებაში ჩვენც ბევრი
წარჩინებული პირი გვყავს და თუ ერთ მათგანს მოქალაქეობ-
რივმა ვაქცაობამ უღალატა, რომ შვიდ თებერვალს ქალაქის
საბჭოში აღძრული ბაასი მუშათა შესახებ ბოლომდი მოესმინა
და სხდომიდან წავიდა, ეს ყველაზე არ შეიძლება ითქვას. მეორე
გენერალმა გაბედა დარჩენა და მოისმინა კიდევაც ყველაფე-
რი, მარა დახე უბედობას, ის გენერალი სომეხი აღმოჩნდა. შეი-
ძლება აქ ქართული ანდაზით ხელმძღვანეობდნენ: საცა არა
ჯობს, გაცლა ჯობს კარგისა მამაცისაგანო, მით უფრო
ქკუასან ახლოა ეს, რომ სომხებს არ უნდა ჰქონდეთ ამგვარი
ანდაზა.

უშააკი.

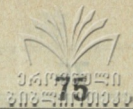
ბაწია შენიშვნა დიდ კითხვაზე.

რა არის პარტია? ამ კითხვაზე ამავე ნომერში მოთავსე-
ბული სტატიის ავტორი უპასუხებს: „აღამიანთა იმ კრებულს,
რომელიც ისახავს საერთო მიზანს და მის განსახორციელებ-
ლათ ერთათ მოქმედებს, ეწოდება პარტია. მაშასადამე, პარ-
ტიის დამახასიათებელი თვისებაა საერთო მიზანი და საერთო
მოქმედება. ხოლო მოქმედება კი არ შეიძლება უზღანოთ,
უისიტემოთ, უორგანიზაციოთ. ორგანიზაცია ეს ის ბოძია,
რომელზედაც დაყრდნობილია პარტია. შეიძლება მას არ ჰქონ-
დეს მკაფიოთ გამორკვეული პროგრამა, დაწვრილებით შემუ-
შავებული ტაქტიკა, ეს კიდევ ვერ შეაჩერებს მის მოღვაწე-
ობას; მაგრამ თუ მას რაიმე ორგანიზაცია არა აქვს, თუ ის
მოქმედების ორგანოს მოკლებულია—მას არსებობა ერთ დღე-
საც არ შეუძლია“. როგორც ხედავთ, ავტორის აზრით, პარ-
ტიის არსებობისათვის უმთავრესათ საჭიროა ორგანიზაცია და
მოქმედების ორგანო (ეს ხომ იგივე ორგანიზაციაა?!), ხოლო
ამისთვის აუცილებელ საჭიროებას არ წარმოადგენდეს მკაფი-
ოთ გამორკვეული პროგრამა, დაწვრილებით შემუშავებული
ტაქტიკა, „ეს კიდევ ვერ შეაჩერებს მის მოღვაწეობას“. „პარ-
ტიის დამახასიათებელი თვისებაა საერთო მიზანი და საერთო
მოქმედება“. შევჩერდეთ და შევეკითხოთ ავტორს: პარტიაა
განა პირუტყვების დამფარველი საზოგადოება, რომელსაც
„საერთო მიზანიც აქვს და მის განსახორციელებლათ ერთა-
დაც მოქმედებს“? პარტიაა წიგნების გამომცემელი საზო-
გადოება, რომელსაც საერთო მიზანი დაუსახავს და ამ მიზნის
შესაფერი მოქმედების ორგანოც მოაუწყვია? ავტორის განმარ-
ტებით, პირველიც და მეორეც პარტიაა, პირველსაც და მე-
ორესაც ახასიათებს „საერთო მიზანი და საერთო მოქმედება“.
ცხადია ასეთ პარტიაზე არ უნდა გველაპარაკოს ავტორს, ხო-
ლო მისი მეტათ „პარტივი“ განმარტება ასეთ „პარტიებს“
გვიყენებს თვალწინ. „შეიძლება მას (პარტიას) არ ჰქონდეს
მკაფიოთ გამორკვეული პროგრამა, დაწვრილებით შემუშავე-
ბული ტაქტიკა, ეს კიდევ ვერ შეაჩერებს მის მოღვაწეობა-
სო“, გვარწმუნებს ავტორი და გვარწმუნებს მაშინ, როცა
სწორეთ გარკვეული პროგრამა და დაწვრილებით შემუშავე-
ბული ტაქტიკაა საჭირო ნამდვილი პარტიის შესაქნელათ,
„საერთო მიზნის მისაღწევათ და საერთო მოქმედებისათვის“.
რა არის ორგანიზაცია? ერთი გარკვეული პროგრამისა და ამ
პროგრამის განსახორციელებლათ შემუშავებული წესების ცხო-
ვრებაში გასატარებლათ შეერთებული პირები. მოქმედების
ორგანო, მაშინ, როცა მოქმედების მიზანი (პროგრამა) ნათ-
ლათ გამორკვეული არ არის, როცა მომქმედთ ვერ გაუკვლე-
ვიათ, თუ რა წესით უფრო ადვილათ, პირდაპირ ნაკლები
მსხვერპლით მიაღწევენ დასასრულ მიზანს, მაშინ მოქმედების
ორგანო უვარგისია და ასეთი ორგანო არ შეიძლება ჩაითვა-

ლოს პარტიულ ორგანოთ. ეს შეუგნებლობაა, ხოლო პარ-
ტია კლასის შეგნებული ნაწილია, პარტიული მოქმედება ცნო-
ბიერი მოღვაწეობაა და მას უთუოთ მოქმედების ორგანოც.
შეგნებული, ცნობიერი უნდა ყავდეს. რა უნდა გაატაროს
ცხოვრებაში ორგანიზაციამ, თუ მას ნათლათ შეგნებული არა-
აქვს პროგრამა და მოქმედების წესი (ტაქტიკა), რით უნდა
იხელმძღვანელოს მან მოქმედების დროს? ის უნებურათ უნდა
დამორჩილოს თავის გულის თქმას, შეუგნებელ სტიქიურ
მოძრაობას, ე. ი. ორგანიზაცია ხელმძღვანელი როდი ხდება
მოძრაობის, არამედ მისი მორჩილი, მის უკან მიმყოლი, თი-
თონვე სხვის მიერ ხელმძღვანელი. განა ასეთ ორგანიზაციას
შეიძლება დაერქვას პარტიული, განა ასეთ ორგანიზაციები-
დან შემდგარ „პარტიას“ შეუძლია დაიცოს თავი იმ უხვირო,
არა სასურველ ელემენტებისაგან, რომ სხვა კლასებიდან თა-
ვისი კლასიური ტენდენციით გადადიან და მით შეაქვთ გო-
ნებრივი და ზნეობრივი სიღუბიერი? რასაკვირველია არა. მაშ
რათ დაჭირდა ავტორს ასეთი განმარტება პარტიისა?

ამაზე სტატიის შემდეგი ადგილები გვაძლევს პასუხს:
„შეიძლება ერთი კლასის ზოგი წევრი გადავიდეს მეორე კლა-
სის პარტიაში, მაგრამ ესენი აქ უბრალო დამხმარე, სტუმრე-
ბია და ვერასოდეს ვერ დაიჭერენ მასპინძელთა ადგილს“...

როცა „პარტია ახალ ფეხ ადგმულია, ის ჯერ კიდევ
ჩვილი და განუვითარებელია. აი აქ გარეშე ელემენტების შე-
მოსვლა დიდათ საშიშია. ისინი აქ უბრალო დამხმარებით კი
აღარ კმაყოფილდებიან, პირიქით თავის თავს აცხადებენ პარ-
ტიის უფროსათ, მის ერთათ ერთ მხსნელათ და თხოულობენ
სხვების მორჩილებას. იმათ, ვისაც პარტიის საქმეები პირდა-
პირ ეხება, ვინც პარტიის მთავარ ძალას შეადგენს, თითქმის
აღარაფერს ეკითხებიან და ყოველივეს თვითონ თავის ქეი-
ფისამებრ განაგებენ. და რომ ეს თავისი ქცევა გაამართლონ,
ხშირათ ახალ თეორიებსაც იგონებენ, როგორც, მაგალ., მუ-
შა-ხალხი თავისი ძალ-ღონით ვერ შეითვისებს მაღალ იდეა-
ლებს, ის კუჭის კითხვას, მანათზე შაურის მომატებას ვერ
მოცილდება, ის მხოლოთ დღიურ ინტერესებს ხედავს და სა-
ბოლოო მიზნისაკენ არ იხედებაო და სხვ. მაშ ვის შეუძლია
ყველა ეს შეიგნოს და ამათ შეაგნებინოს? ვის და ინტელი-
გენტებსო,—ამბობენ ისინი და ამით ერთი დაკვრით თავის
თავს მუშათა პარტიის მეთაურათ აცხადებენ, ხოლო თვით
მუშებს უბრალო მასალათ და ამათ ამყოლათ. ახლდება დი-
დი ხნის მიცვალებული აზროვნება გმირის და ბრბოს შესა-
ხებ. პარტიის ეს ორიოდე მეთაური გმირია, ხოლო პარტიის
დანარჩენნი წევრნი კი ბრბო, რომელიც პირველთ ხმა ამოუ-
ლებლივ უნდა მისდევდეს“... „ბრბოს, რასაკვირველია, უფ-
რო სოციალური კითხვა იტაცებს, ხოლო „გმირებს“ პოლი-
ტიკური და რადგანაც ბატონობენ—ბატონდება მისი ცალმ-
ხრივი მისწრაფება, იწყება ეკონომიური კითხვების დამცირე-
ბა, უყურადღებობა და ამით კლასის პარტიისაგან დაშორე-
ბა: მოსულთა დევნა, დამხდურთა მისწრაფება და ასე კლასი
პარტია ორივე ინტელიგენტთა პირტიათ, რაც იწვევს წინა-
აღმდეგობას და ბრძოლას. ინტელიგენტთა უმრავლესობას,
რასაკვირველია, მოსწონს თვისი გაბატონება და „უმრავლე-
სობის“ სახელით იწყებს პარტიაში თარეშობას, უმცირესობა-
ებრძვის პარტიის ასეთ გადაუკლებლარებას და „უმცირესობის
სახელით მიმართავს თვით კლასის მოწინავე ნაწილს მსჯავ-
რის დასადებათ“... რას გვიჩვენებს ამ გრძელ ამონაწერში
ავტორი? მოკლეთ, არა მუშა, ინტელიგენტები უბრალო სტუ-
მარია პარტიაში, რომ ამ სტუმრის შემოსვლა მეტათ საშიშია
პარტიისთვის, რადგან ისინი გაბატონებას აპირობენ და მას-
პინძლების სრულ მორჩილებას მოითხოვენ. ისინი „გმირებია“,
რომელთაც სოციალური კითხვა არ აინტერესებთ და მხო-
ლოთ პოლიტიკური მოქმედებისთვის იწვევენ „მასპინძლებს“,
მით ათახსირებენ მოძრაობის ნამდვილ მიზანს და თავისი ვიწ-

რო ინტელიგენტური მისწრაფება სახალხო მისწრაფებათ გამოაქვთ. ამიტომ იბრძვის „უმცირესობა“, ინტელიგენტთა „უმრავლესობის“ წინააღმდეგ, „ბრბო“ და ინტელიგენცია—აი ორი მოწინააღმდეგე ელემენტები პარტიაში; ინტელიგენცია—აი ვინ არის პარტიის შინაგანი მტერი. დასკვნა? მტერთან ბრძოლა უნდა, მტერი უნდა გაანადგურო. მტერია ინტელიგენცია, მაშ პარტიამ ეს მტერი—ინტელიგენცია უნდა განდევნოს, გაანადგუროს. ამას ქადაგებს „უმცირესობა“ „უმრავლესობის“ წინააღმდეგ, ასეთია დღევანდელი „უმცირესობის“ შეხედულება პარტიაზე და მის ელემენტებზე? მერე მართალია ეს შეხედულება? წარმოადგენს თუ არა ინტელიგენცია განუყოფელს, ერთ მთელ კრებულს, რომლის წევრები აზრითა და ლტოლვილებით ერთმანერთისაგან არ განსხვავდებიან? აქვს მას საერთო მიზანი, საერთო იდეალი და მის შესაფერათ საერთო მოქმედებას ეწევიან? აქვსო, უპასუხებდნენ რუსეთში მესამოცდაათე წლების მოღვაწეები, უპასუხებდნენ ასე სწორეთ ისინი, ვინც „გმირებს“ ბრბოს უპირდაპირებდა და ამის შესაფერი თეორიებიც კი გამოიგონა. ასეთი შეხედულება დღეს საისტორიოთ და დარჩა. კაპიტალისტური წარმოების აღორძინება-განვითარებამ განავითარა კლასიური წინააღმდეგობა, ჩამოაყალიბა საზოგადოების მოწინააღმდეგე ჯგუფები და ინტელიგენციის კრებულის სხვადასხვაობაც, აზრთა და მისწრაფებათა წინააღმდეგობა ცხად-ყო, კიდევ უფრო განამტკიცა. საზოგადოებაში მებრძოლ კლასებს თვისი მომხრე, იდეოლოგი ინტელიგენტები გაუჩნდნენ და შესაფერ მოქმედებას მიყვან ხელი. ბურჟუაზიის ინტელიგენციას მუშათა კლასმა თავისი ინტელიგენტები დაუპირდაპირა და მათი საშუალებით მუშათა მოძრაობის თეორიული გამოხატულება შეიმუშავა. გონებრივმა მუშაკმა—მუშათა ინტელიგენციამ ფიზიკური შრომის პირობები შეითვისა, შეიგნო და სხვა დაწინაურებული ერების მოძრაობის მაგალითებით თავისი ქვეყნის ცხოველ მყოფელი ფაქტებით განსწავლული, ის თეორიულათ გამოხატავს პრაქტიკული ცხოვრების საჭიროებას, და მისდა შესაფერათ მკაფიოთ გარკვეულ, მეცნიერულათ შემუშავებულ პროგრამას ადგენს და ამ პროგრამის ცხოვრებაში გასატარებლათ პრაქტიკულ მოღვაწეებთან ერთათ ნათლათ სამოქმედო წესებს იმუშავებს. ამ გარკვეული პროგრამით და სამოქმედო წესებით იგი მოღვაწეობას ეწევა. საჭიროა თუ არა ამ პროგრამის და ტაქტიკის პოპულიარიზაცია? ცხადია საჭიროა. ვინ უნდა შიომოქმედოს ეს? რასაკვირვებელია იმან, ვისაც შეგნებული აქვს პროგრამა, ტაქტიკა და შესაფერი მოღვაწეობა შეუძლია სამოქმედო ორგანოში. ეს შეგნება კი უმთავრესი დამახასიათებელია „ჩვენი“ ინტელიგენციის. მაშ მას პარტიული პროგრამა აქვს და პარტიული ტაქტიკით ხელმძღვანელობს. რათ ჩნდება ასეთი წინააღმდეგობა მას (ინტელიგენციას) და „ბრბოს“ შორის, როგორც ამას წერილის ავტორი გვარწმუნებს. იმიტომ რომ „მათი აზრითო, —ამგობს ავტორი, —პარტია სახელმწიფოა, სადაც ყოველივე ბიუროკრატიულათ და იერარქიულათ კეთდება და საქმის წარმოება ბრძანება-მორჩილებაზე შენდება“... „ისინი ქადაგებენ „не смѣть свое сужденіе имѣть“, ხლო ამის საშვალებით раскасированіе-ს აღიარებენ. ასე ებრძვის „უმრავლესობას“ „უმცირესობა“. მერე რომელმა «უმრავლესობის» მომხრემ თქვა, რომ ყოველივე ბიუროკრატიულათ და იერარქიულათ კეთდება და საქმის წარმოება ბრძანება-მორჩილებაზე შენდებაო? როდის უარყო უმრავლესობამ კლასის მოწინავე პირების მონაწილეობა პარტიაში. არსად და არასოდეს, წინააღმდეგ, უმრავლესობის ცნობილი მომხრე კარგა ხანია უთითებდა ამას, კარგა ხანია სამოქმედო ორგანოების მოწყობის დროს ურჩევდა, რაც შეიძლება მეტი მოწინავეები კლასისა უნდა შედიოდეს სამოქმედო ორგანოშიო. რათ დასჯარდა ავტორს ფაქტების არე-დარევა? სამწუხაროა მხოლოთ, რომ

ამ ჟამათ შეუძლებელია ყველაურის დასაბუთება, უფრო ვრცლათ განმარტება... აქ მხოლოთ ერთ კითხვას დავსვამ: ვინ არიან მოწინავეები? კლასის შეგნებული წევრები, ე. ი. ისინი, რომელთაც მოქმედების ასპარეზი გათვალისწინებული აქვთ, პროგრამა და ტაქტიკა გაგებული და შეთვისებული. ეს არის კლასის ცნობიერი წევრი და ამიტომ იგი აუცილებლათ პარტიის წევრიც უნდა იქნეს, აქტიურ მონაწილეობას უნდა იღებდეს სამოქმედო ორგანოებში. განა ასეთი წევრი ინტელიგენტი არ არის ანუ განა «ჩვენი» ინტელიგენტი კლასის მოწინავე წევრს არ წარმოადგენს? განსხვავება: ერთი, პირველი ფიზიკურ შრომას ეწევა განსაზღვრულ პირობებში, მეორე არა. მხოლოთ პოლიტიკური პარტიის წევრისათვის ასეთი განსხვავება სრულიად უმნიშვნელოა. რამდენათ შეგნებული აქვს ამა თუ იმ პირს პარტიის პროგრამა და ტაქტიკა, რამდენათ ღებულობს მონაწილეობას ის სამოქმედო ორგანოში. თუ არა აქვს შეგნებული და არ იღებს ასეთ მონაწილეობას, ის პარტიის წევრათ გამოუდგარია: მოწინავე იქნება იგი თუ ინტელიგენტი სულ ერთია. თუ შეგნებული აქვს ერთიცა და მეორეც და მისდაშესაფერათ მოღვაწეობს, ის ნამდვილი წევრია პარტიისა, განურჩევლათ იმისა მოწინავეა ის თუ ინტელიგენტი. აი საზომი. ინტელიგენტობით ზომვა კი კლასიური შეხედულების ლალატია, მოღუნებული და უნიადგო შეხედულება. უეჭველია, ინტელიგენტი იქნება „რა არის პარტიას“ ავტორიც და ე. ი. ბრძანება-მორჩილების მომხრე, „გმირი“ „ბრბოს“ მოწინააღმდეგე, „ყოველივესი თავისი ქეიფისამებრ გამგებელი“ და სხვ. საკვირველია, რათ ამხედრდა თავისავე წინააღმდეგ? რათ დასჯარდა ასეთი ქადაგი?.. სასიქადულო თავის განწირვას ვუწუდებდით, რომ კლასიური თვითშეგნებისთვის საზიანო არ იყოს და პარტიულ ერთობას არ ვნებდეს!..

მუშათა კავშირები.

ესლა ყველასათვის ცხადია, უცილობელი ფაქტია, რომ საზოგადოების ეკონომიურ ცხოვრებაში გამეფებულია კაპიტალისტური წარმოება. მსხვილი წარმოება მიწვედა საზოგადოებრივი ცხოვრების ყოველ კუნჭულს და თვისი ძლიერებით წინანდელი წყობილება მოსპო, გაანადგურა, დაამკვიდრა ახალი ურთიერთობა, დააჩქარა ცხოვრების ვითარება, შეიტანა ყველგან მოუსვენრობა, შექმნა აუარებელი სიმდიდრე და გამრავლა ღარიბთა რიცხვი, უღმობელათ წალეკა ყოველნაირი დაბრკოლება და სავსებით გაუბატონდა თანამედროვე ცხოვრებას. შრომა და კაპიტალი—აი ის ორი დიადი ძალები, რომელიც ერთმანეთს ასაზრდოებენ და თანვე ერთმანეთს სამკვდრო-სასიცოცხლოთ შებმიან; შრომისა და კაპიტალის წარმომადგენელნი—აი თანამედროვე ცხოვრების უძლიერესი კლასები, რომელთა გარშემო ტრიალებენ ყველა დანარჩენები. მწარმოებელი მოკლებულია საწარმოო იარაღებს და თავისუფალია იურიდიულათ, ე. ი. განთავისუფლებულია ბატონ-ყმური დამოკიდებულებისაგან, მას საცხოვრებლათ მხოლოთ თავისი მარჯვენა აბადია; სამუშაო ძალას ყიდის და მით ეკონომიურათ სხვისაგან დამოკიდებული ხდება. კაპიტალისტი, საწარმოო იარაღების პატრონი, სამუშაო ძალას პირველისაგან ყიდულობს, უბატონდება მას და სხვისაგან დამოუკიდებელი საწარმოო მოედანზე—თავისუფლათ დათარეშობს. ერთ მხარეზე ჩვენ ვამჩნევთ კაპიტალისტს, სიმდიდრით გაღაღებულს, მეორეზე მწარმოებელს, სიღარიბით დატუქსულს. პირველი მეორეს სამუშაოს ძალის მყიდველია და ამ ძალის ნაწარმოების თავის სასარგებლოთ გამყიდველი. თითოეული

მათგანი ცდილობს ნაკლებათ მეტი იყიდოს; კაპიტალისტი ნაკლებ ქირას აწვდის, მეტ მუშაობას ითხოვს; მწარმოებელი მეტ ქირას მოითხოვს, ნაკლებ მუშაობას. მათ შორის ამ ნი-
 ადაზე დაუცხრომელი წინააღმდეგობაა. აქ მუდმივი ბრძო-
 ლაა და ამ ბრძოლის გადამწყვეტი ძალაა. წინეთ, ძველ დრო-
 ში, მონის პატრონი მონას უფლიდა, პატრონობდა ისე, რო-
 გორც ყველა პატრონი თავის პირუტყვს უფლის, პატრონობს.
 მონა მის საკუთრებას შეადგენდა და ის ამ საკუთრებას ინ-
 ხავდა. ავთმყოფობის დროს ექიმობდა, სიმშობის დროს აქ-
 მევდა, სიცოცხლის დროს აცმევდა. ერთი სიტყვით, მისი ინტე-
 რესი აიძულებდა მას მონის სიცოცხლე დაეცვა. სულ სხვაა
 დღევანდელი კაპიტალისტი: მწარმოებელი მის საკუთრებას არ
 შეადგენს და ამიტომ ის მას იმდენ მზრუნველობასაც კი არ
 უწევს, რამდენსაც პატრონი პირუტყვს. თუ მუშა ავთა გახ-
 და, ის სხვას მოულობს, თუ მუშა სიმშობით სიკვდილს მო-
 ელის, კაპიტალისტი კიდევ მეორე სისიკვდილოს პოულობს.
 არავითარი პირადი ინტერესი კაპიტალისტს არ ეუბნება: შე-
 იცოდე მუშა, მოუარე, სიკვდილს გადაარჩინე, სიმშობ-სიცი-
 ვისაგან დაიცვე და სხვა. მწარმოებელს ერთათ ერთი პატრო-
 ნი, დამცველი, მომღვწი, მზრუნველი ყავს: ეს არის თვით
 მწარმოებელი; მანვე უნდა უპატრონოს თავის თავს, მანვე
 უნდა დაიცოს თავი სიმშობისაგან, სიკვდილისაგან, გადამეტე-
 ბული შრომისაგან, უღროო სიკვდილისაგან. ის ზვიდან არა-
 ფერს გამოელის, ამიტომ კაპიტალისტსა და მწარმოებელს
 შორის პირობების გამწესრიგებელი მხოლოდ ძალაა. ვისაც
 მეტი ძალა აქვს საბრძოლველათ გამარჯვებულსაც ის გამო-
 დის. რა ქმნის ამ ძალას? კაპიტალისტს ამ ძალას მისი ქონე-
 ბრივი მდგომარეობა აძლევს. კაპიტალისტის ქონება ანუ კაპი-
 ტალი საშუალებას აძლევს მის პატრონს დაიმორჩილოს მრავა-
 ლი მოწინააღმდეგე ძალები; მის გავლენის ქვეშ იკრიფება
 კანონმდებლობა, მას შეუძლია თავისუფლათ წავიდ-წამოვი-
 დეს კიდით-კიდემდე და სადაც უჯობს იქ მოიკალათოს,
 რომელიმე ურჩი მწარმოებელის მაგიერ აიყვანოს. პრესის და
 პირად გავლენის საშუალებით საზოგადოებრივი აზრი მოი-
 მზროს, ერთის სიტყვით, ის უფალია დღევანდელი ცხოვრების
 და ამ უფლებას იგი თავის საკეთილდღეოთ ხმარობს. მწარმოებე-
 ლი სულ სხვა პირობებში იმყოფება; იგი ქონებრივათ უძლეუ-
 რი კანონმდებლობაზე იმდენ გავლენას ვერ იქონიებს, თივი-
 სუფალ წასვლა-წამოსვლა იმავე ხელმოკლეობის გამო მის-
 თვის შეუძლებელია; მას მრავალი მტრები ყავს, რიცხვი
 ამ მეტოქეების დღითიდღე იზრდება და იგი არსებობის
 დასაცველათ იძულებულია ყოველგვარ პირობებზე დათანხმ-
 დეს. მისი მეტოქეებია გაკოტრებული წვრილი მესაკუთრეები,
 მისი მეტოქეებია ფიზიკურათ სუსტნი, მხოლოდ თანამედრო-
 ვე წარმოებაში გამოსადეგნი ქალ-ბავშნი და მრავალი სხვა,
 რომელიც იმავე ქარხნების კარებს ეტანება და ლუკმა პურის
 მოსაპოვებლათ ნახევრათ პირუტყვულ ცხოვრებას ირჩევს,
 წელებზე ფეხს იდგამს, შრომობს ბევრს, იღებს ცოტას და
 ცხოვრებს საოცარ პირობებში. ამიტომ თვითოეული მუშა
 ცალკე უძლეურია, მას არ შეუძლია კაპიტალისტის ძლიერე-
 ბას გაუძლოს, იგი უნებურათ უნდა დამორჩილდეს და გა-
 ძალღებული ცხოვრება არჩიოს სიმშობით სიკვდილს. რაშია
 მისი უმთავრესი სისუსტე? იმაში, რომ მის მაგიერობას კაპი-
 ტალს სხვა ათასი გაუწევს, ის ურჩი წავა, სხვა მორჩილი
 მოიპოვება; მას გააგდებენ, მას დასჯიან, მას დატუქსვენ,
 ტანჯავენ—ის უძლეურია. სხვები მისთანები შეხარბიან მის გაგ-
 დებას, მის განძევებას, მის ადგილს ისინი დაიჭერენ. მაშ რო-
 გორ უნდა შეიქნეს საჭირო ძალა? ამ მეტოქეობის მოსპო-
 ბით, მწარმოებელთა განცალკევებული ძალების შეერთებით,
 საერთო გაჭივრებასთან საერთო გამკლავებით. ასეთი ერთო-

ბის ძალა კარგა ხანია დასავლეთ ევროპამ შეიმუშავა, კარგა
 ხანია ეს ქვეშაობა ევროპის მუშებმა შეიგნეს და პროფე-
 სიონალურ კავშირის სახით შექმნეს ისეთი ძალა, რომელიც
 ბძროლაში დიდ სამსახურს უწევს დაბეჩავებულ მწარმოებელთ.
 რა არის პროფესიონალური კავშირი? რაში მდგომარეობს მი-
 სი დანიშნულება? როგორ ასრულებს ეს ამ დანიშნულებას?
 როგორია მისი ისტორია და რას გვიქადის იგი მომავლისა-
 თვის? აი კითხვები რომლის პასუხს შეადგენს ამ სტატიის
 შინაარსი.

მუშათა კავშირები ერთი წარმოების მუშების შეერთებუ-
 ლი ორგანიზაციაა. ასეთი კავშირები ახალი დროის ნაშობ-
 ნაზარდია. თანამედროვე წარმოებამ შექმნა ჯკუფთა სასტიკი
 შეტაკების ფართო ნიადაგი და ამ ნიადაგზე მოლონიერდა
 უძლეური მწარმოებელიც. მან ერთობაში, მეგობრულ კავშირ-
 ში პოვა თავისი საბრძოლველი იარაღი და იგი ამ იარაღს
 კარგა ხანია ამახვილებს, აუმჯობესებს. გრძელია და თანაც
 სამაგალითოა ამ გამახვილების ისტორია; მრავალფეროვანია,
 მაგრამ საერთო მისწრაფებით გამსჭვალულია ამ გაუმჯობესე-
 ბისთვის მოქმედება. როცა ეს კავშირები ფრთას ისხამდა და
 ბრძოლის ველზე გასავლელათ ისწორებდა, მათ მეტათ გიწრო
 მიზანი ქონდათ დასახული: ისინი დახმარებას უჩენდენ მუ-
 შებს მხოლოდ უფულობის ანუ უმუშევრობის დროს; ამ მიზ-
 ნის მისახწევათ მათ ქონდათ საურთიერთო დამხმარებელი
 კასები. მხოლოდ თანდათან ზრდა-განვითარებამ უფრო გა-
 მობარკვია ამ კავშირების სახე, გააცნობიერა მათი მოღვაწეო-
 ბა და მიზანი შეიცვალა. ასეთი დამხმარებელი კასები სახელ-
 მწიფო მოვალეობათ იყო ცნობილი და მაგალითათ გერმა-
 ნიაში 1883 წლიდან მუშების დაზღვევების საქმე უმთავრესათ
 სახელმწიფოს ხელში გადავიდა. რა უნდა ეკეთებინათ ამას
 შემდეგ კავშირებს? მრავალი, უფრო სავალალო საქმეები.
 უპირველესი დანიშნულება მისი იმაში გამოიხატა, რომ გაე-
 წესრიგებია მუშის დაქირავების პირობები. ეს გაწესრიგება ისე
 უნდა მოგვარებულიყო, რომ დაქირავების პირობები მუშები-
 სათვის ხელსაყრელი ყოფილიყო. ამიტომ კავშირები ცდი-
 ლობენ შრომის ბაზარზე ისეთი პირობები დააკვიდრონ,
 რომ მუშებისათვის ამ პირობებში მუშაობა დამხავრელი;
 დამტუქსავი არ გახდეს. ჩვენ უკვე აღვნიშნეთ, რომ მეტო-
 ქეობა ერთი უსაშინელესი მტერია მწარმოებლის. მეტოქეო-
 ბა ნიშნავს მუშათა სიმრავლეს ბაზარზე; ეს უკანასკნელი აღე-
 მატება წარმოების მოთხოვნილებას; ე. ი. წარმოებას ამდენი
 მუშა არ ეჭირვება, ამიტომ მუშები სამუშაოს ერთმანეს გლე-
 ჯენ ხელიდან, მხოლოდ მეჭობენ ქირაობს იმას, ვინც უფრო
 იაფათ ჯერდება მუშაობას. მუშებს თავი მოუყრიათ ერთ
 ადგილს და მით სამუშაო ქირას იმცირებენ, საზოგადოთ შრო-
 მის პირობებს ათასსირებენ, მხოლოდ იმავე დროს შესაძლე-
 ბელია მეორე ადგილს წარმოების მოთხოვნილება აღემატე-
 ბოდეს მუშათა რიცხვს; აი აქ არის საჭირო დახმარება: სა-
 ჭიროა ისე განაწილდეს ორივე ადგილას მუშების რიცხვი,
 რომ მეტოქეობა სულ თუ არ მოიხსობ, შესუსტდეს მაინც
 და მით შრომის პირობები გაუმჯობესდეს. ამ შემთხვევაში მუშა-
 თა კავშირებს შეუძლიათ დახმარება აღმოუჩინონ მწარმოებელთ
 მრავალნაირ საშუალებით: მას შეუძლია გაიცნოს ბაზრების
 მდგომარეობა სხვადასხვა ადგილს და ეს ცნობები ბიუროს
 საშუალებით მიაწოდოს სამუშაოს მძიებელთ; მაგრამ კიდევ
 რომ გაიგოს მუშამ სად უმჯობესია პირობები, მისთვის მაინც
 შეუძლებელია იქ წასვლა, რადგან მას სამგზავრო ფული არ
 მოეპოვება, ამისათვის მუშათა კავშირებს აქვთ თავისი კასა და
 ამ კასიდან იძლევიან გასამგზავრებელ ფულებს. ასეთი დახ-
 მარების აღმოჩენა შესაძლებელია მაშინ, როცა სადმე ბაზარზე
 მოიპოვება უკეთესი პირობები; თუ კი ეს პირობები ყველგან

ცუდია და მუშის გამგზავრება არაფერ სარგებლობას მოუტანს, მაშინ, რასაკვირველია ასეთი დახმარება ფუჭია, მიზანს ვერ მიწვდება და მუშები იძულებული ხდებიან მეტოქეობაში სული დალიონ. აქ იბადება ასეთი კითხვა: როგორ შეიძლება რომ ზედმეტი მუშები ბაზარში არ გამოვიდნენ სამუშაოს საძებნელთა მით მეტოქეობა არ გაუწიონ თავის ამხანაგებს? სხვაგან გამგზავრებას აზრი არა აქვს, რადგან ყველგან ცუდათაა ამ ქამათ ბაზრის საქმე მოწყობილი, მაშასადამე ერთადერთი საშუალება-და დარჩენილია; მუშათა კავშირებმა თავის ხარჯით შეინახოს უმუშევრათ დარჩენილი ამხანაგები, აძლიონ კასიდან ფული თავის და ოჯახის შესანახათ, ე. ი. მუშათა კავშირებმა დროებით უნდა უზრუნველყონ ჯანსაღი, მუშაობის მსურველნი მუშები და უმუშევრათ ამყოფონ საერთო ხარჯით. ეს მარტივი საშუალებანი, როგორც ვთქვით, შრომის პირობების გასაუმჯობესებლათ იხმარება. მხოლოდ ამ პირობებში უმთავრესი ადგილი უჭირავთ: სამუშაო დღეს და სამუშაო ჭიანჭის. პირველის შემცირება და მეორეს მომატება— აი მუდმივი წადილი მწარმოებელის. წინააღმდეგ, სამუშაო დღის გაგრძელება და სამუშაო ჭირის შემცირება— აი საით მიიღტვის კაპიტალისტის მოუსვენარი ბუნება. უკანასკნელი ამისათვის ყოველნაირ კანონიერ და უკანონო საშუალებას ხმარობს, მხოლოდ როცა ამ ლტოლვილებას წინ ეღობება მუშების წინააღმდეგობა, კაპიტალისტი არჩევს დროებით სულ შეაჩეროს მუშაობა, ოღონდ შემდეგისთვის ხელსაყრელი პირობები დაამკვიდროს. მუშაობის შეჩერება მას შეუძლია: შემონახული ფულებით თავს ირჩენს, ძალას ატანს მოწინააღმდეგებს; ეს უკანასკნელი კი სულ სხვა პირობებში არიან: მათ შემონახული ფულები არ აქვთ და თვითოველი გამცდარი დღე სიმშობით სიკვდილს ემუქრება. ძალა პირველის ხელშია, აი ამ ძალის მოპირდაპირე ძალის შექმნას კისრულობენ მუშათა კავშირები. ამისათვის ისინი ცდილობენ: 1) გამოადგებულნი მუშის ადგილი მეორემ არ და იკავოს და 2) გამოადგებულმა როგორმე თავი გამოიკვებოს. მხოლოდ ამისათვის რომ ეს გადგამა ძლიერი და საგრძნობელი გახდეს საერთო გაფიცვას ახდენენ. აი უმთავრესი, საშუალება, რომლითაც მწარმოებელნი უძალადებიან მოწინააღმდეგეთა ძლიერებს. საერთო გაფიცვას საერთო ორგანიზაცია ექვირება, საერთო თანხა, საერთო დახმარება. აი ამავების მაწესრიგება შეადგენს დღევანდელ მუშათა კავშირების უმთავრეს დანიშნულებას. მათ უნდა ისე მოიმარჯვონ თავისი საბრძოლველი იარაღი, რომ მტერი იძულებული იქნეს ან დაწებდეს ან განადგურდეს. რასაკვირველია ფულზე გასუნაგებული ბუნება ყოველთვის პირველს არჩევს, ე. ი. სიკვდილს დამორჩილებას ამჯობინებს. ამ მწვავე საშუალებების გვერდის ასავლელათ მუშათა კავშირის პრაქტიკამ შეიმუშავა ერთიმეორეობიანი საშუალება, რომელსაც კოლექტიურ შეთანხმებას უწოდებენ. ეს საშუალება მდგომარეობას იმაში, რომ შრომის პირობები შემუშავდება და სწყდება მუშათა ორგანიზაციების და კაპიტალისტების წარმომადგენელთა შეთანხმებით. მორიგებით, მშვიდობიანათ მითომ-და კეთდება ის, რაც ომს უნდა გადაეწყვიტა. ამნაირათ ჩვენ აღვნიშნეთ უმთავრესი მოვალეობანი მუშათა კავშირების; ის მოვალეობანი, რომელნიც თვით ცხოვრებამ არგუნა მათ და რომელთაც ისინი შეძლების და გვართ ემსახურებოდნენ. ამ მოვალეობის აღსასრულებელი ზოგიერთი საშუალებაც მივუთითეთ: ესლა საჭიროა გამოვარკვიოთ ყოველ მხრივ ეს მოვალეობანი და საშუალებანი, გავიცნოთ მისი როგორც კარგი, ისე სუსტი მხარეები, გავიგოთ, თუ რა საშუალება უფრო უებარია მუშათა კავშირების მოვალეობის აღსასრულებლათ, როგორ ირკვევოდა ყველა ეს კითხვები თვით ცხოვრებაში და რა პასუხი შეიძლება მოგვცეს ისტორიამ. ამიტომ საჭიროა შევიჩერდეთ რომელიმე სახელმწიფ-

ოზე და ამ სახელმწიფოს მუშათა კავშირების ისტორია გავკრიოთ მაინც გავიცნოთ. მუშათა კავშირების უძველესი და უდიდესი სახანე ინგლისია. მრეწველობით ყველაზე ადრე განვითარებული, გამაგრებული და მსოფლიო ბაზარზე ფეხ-მომამგრებული ინგლისი, ადრევე შეიქმნა მუშათა კავშირების განვითარების ქვეყანა. აქ ამ კავშირებმა სრულიად თავისებური სახე მიიღეს და ერთხელ სხვებისათვის სამაგალითო ამ მხრით ინგლისი, დღეს თვით სხვისი მაგალითების გავლენის ქვეშ იმყოფება. ასეთია გერმანიის მუშათა კავშირების გავლენა. ამიტომ ჩვენ გერმანიის მოძრაობასაც შევხებით, რამდენათ ეს საჭირო იქნება კავშირების საზოგადო ხასიათის გამოსარკვევათ.

(შემდეგი იქნება).
 ✕ ა. წულუკიძე.

ყოფა რამ ვალადაკების თეორიამ.

(დასასრული.—იხ. „მოგზ.“ № 4).

რაგორც პირველ წერილში დავინახეთ, სოციალური სილატაქე კაპიტალისტური წარმოების განვითარებასთან ერთათ იზრდება; ამავე დროს მწვავედება საზოგადოებრივი განხეთქილება, და პრაქტიკა-რიატი უფრო მეტრათ იზრდება კაპიტალიზმის შიშვე უდღიდან განსათავისუფლებლათ. ყველამ იცის, რომ, რაც დრო გადის, წარმოებაში იმდენათ გაუმჯობესებული მაშინები შეაქვთ, სწარმოება იარაღების ტენიკა უკეთესდება, შრომის განაწილება ვითარდება. გაუმჯობესებული წესით წარმოება, რამეღც ნაკლებ ტენიკურ ცოდნას და გამოცდილებას თხოვლობს, და ამით გამოწვეული მოცდილება მუშებს შრომის, აფართობს შრომის პასხას, მრავლდება დედაკატების და ბავშების რიცხვი ფაბრიკა-ქარხნებში, სამუშაო ჭიანჭემა. უფრო მეტი ქალების და ბავშების ფაბრიკა-ქარხნებში მუშაობა იმის ნიშანია, რომ მუშის ოჯახს მამაკაცის შემოსავალი ვე-ღარ აკმაყოფილებს კართულებულ მოთხოვნილებებს, მამაკაცს ადარ შეუძლია საკუთარ სამუშაო ფასით ოჯახის გასავალს გაუძღვოს. ასეთ შინაბებში პრაქტიკა-რიატი ორი გზა აქვს: ან მათი ცოდ-შვიდი სამუშაოთ წავიდეს, თავის შრომით ფული მოინაგრეს და ოჯახის დანაკლისი შეავსოს; ან კიდევ მუშამ ცოდის შერთავსე ხელი იიდოს. დღევანდელი უკუდმართი ეკონომიური ვითარება უმეტეს შემთხვევაში ძალას ატანს, რომ მუშამ მეორე გზა აირჩიოს. პრაქტიკა-რიატი ცოდის შერთვას ერიდება, ამისათვის გაუთხოვარ ქაღათ რიცხვი მატულობს, რამეღც იძულებული ხდება საკუთარი შრომით ირჩინან თავი. ასე ამ სხით კაპიტალისტურმა წარმოებამ განაწინა დღევანდელამდე არსებული ბურჟუაზიული ოჯახი და სანაკიერათ არ მოკვდა ოჯახის ახალი ფორმა. შეუდლებათა რადენობა კლებულობს კრიზისების დროს, მატულობს, თუ რომ წარმოებას არაფერი აფერხებს, მაგრამ საზოგადოთ კი კლებულობს.

1000 მცნოვრებზე შეუდლება მდობიდა:

წელი	გერმანიაში.	ავსტ.-უნგრ.	საფრანგეთში.	ინგლისში.
1872	10,3	9,3	9,7	8,5
1873	10,0	8,9	8,8	8,6
1874	9,5	9,0	8,3	8,3
1880	7,5	7,6	7,4	7,3
1881	7,5	8,0	7,5	7,5
1882	7,1	8,2	7,4	7,6
1890	8,0	8,0	7,7	7,6
1891	8,0	7,8	7,5	7,7
1895	7,9	7,9	7,5	7,4

საუურადლება აგრეთვე ისიც, რომ დიდების რიცხვი მატულობს: გერმანიაში 1880 წ. 15 წლის ქვევით ვმწვილები მცნოვრებლების საერთო რიცხვის 35,4 პროცენტს შეადგენდა, 1890 წელს კი—35,1⁰—ს. ჯვარ-დაქვრილები, ქვრივები, კავრილები ამ ხანში 18.100,000-დან 19.800,000-მდე ავიდა, ე. ი. მოამატა

განხილვა საზოგადო კრებაზე, სადაც ყველა დაინტერესებულ პირს მიეღო მონაწილეობა, მაშინ თავის თავათ, საქირო შეიქმნა, საზოგადო კრება წარმომადგენელთა კრებით შეეცვალათ.

ასეთ კრებებს ჩვენ იროკეზებში ვპოულობთ, მარა ამ კრებებსა და ეხლანდელ პარლამენტებს შორის დიდი განსხვავებაა არა მარტო გარეგნობით, არამედ არსებითაც:—ავილოთ, მაგ. იროკეზთა ფედერაცია; აქ იროკეზთა ხუთი თემის დროებითი შეთანხმება თანდათან გადაიქცა კავშირათ, რომელსაც უფრო სამხედრო მიზანი ქონდა. ეს კავშირი კი ერთობ დიდი იყო და მისი საქმეების საერთო საზოგადო კრებებზე განხილვა ძნელი იყო.

მის საქმეებს აწესრიგებდა მცირე რიცხოვანი კრება, შემდგარი ხუთი თემის ყველა გვართა წარმომადგენლებისაგან, მაგრამ ამ კრებას არა ქონდა სრული ხელმწიფება; მას არ ქონდა უფლება თავის გადაწყვეტილება უმცირესობისათვის სავალდებულოთ გაეხადა. აქ საქმე ხმის უმეტესობით როდი წყდებოდა, არამედ ტომთა უმეტესობით და სავალდებულო მხოლოდ ერთხმით მიღებულ გადაწყვეტილება იყო. თვითყული წევრი ამ კრებისა იყო წარმომადგენელი მხოლოდ იმ ტომის საკუთარი ინტერესების, რომელმაც ის წარმოგზავნა და არა მთელი საზოგადოების, როგორც დღეს არის (ან უნდა იყოს მაინც) თანამედროვე პარლამენტში.

ასეთივე იყო წარმომადგენლობითი კრებები, რომელიც დამოუკიდებელმა ქალაქებმა და თემებმა დააწესა ცივილიზაციის ხანაში. მაგ. შვეიცარიაში კავშირის სეიმს*), ამ ცალ ცალკე კანტონების წარმომადგენელთა კრებას, წინეთ მხოლოდ საერთო საქმეების შეთანხმების მოწყობა ედო ვაჟათ, მას არ შეეძლო ხმის უმეტესობით დაედგინა გადაწყვეტილება. არც ერთი კანტონი არ იყო ვალდებული მიეღო ის გადაწყვეტილება, რომელსაც არ ეთანხმებოდა.

ამ სეიმისაგან ცოტათი თუ განსხვავდებოდა საერობო წარმომადგენელთა კრებაც, რომელმაც საშუალო საუკუნის გასულს საკმაოდ გარკვეული სახე მიიღო, ევროპის ფეოდალურ სახელმწიფოებში. ეს საერობო კრებები იგივე ძველი სახალხო კრებები იყო, მისი განვითარება, რომელსაც იმდენათ ებარებოდა ფედერატიული ელემენტები რამდენათ ტომთა შორის ერთობა და ტომებრივი თვითცნობიერება ქრებოდა, სოფლები და თემები ერთმანეთს შორდებოდნენ.

ჩვენ უკვე დავინახეთ, როგორ დაემხო ძველი სახალხო თავისუფლება. ხალხის დაბინადრების შემდეგ სათემო კრებების მაგიერ დაწესებული საერთო სახელმწიფო, სასოფლო და საერობო კრებები ჯერ კიდევ არ იყო მოსპობილი. ეს კრებები წინანდებურათ იმართებოდა საზოგადო, სადაც საქმეების გადასაწყვეტათ და თანამდებობის პირთა ასარჩევათ, მარა თავისუფალთა რიცხვი, მხოლოდ ამათ შეეძლოთ მონაწილეობის მიღება, სწრაფათ კლებულობდა. თვით ამ თავისუფალთა შორის კლებულობდა რიცხვი იმ პირთა, რომელთაც ეხერხებოდათ კრებებზე გამოცხადება.

საფრანგეთში ყოველ თავისუფალ სრულწლოვანს ქონდა უფლება სახელმწიფო კრებებში მონაწილეობისა. მაგრამ ფაქტიურათ კრებებს ესწრებოდნენ მხოლოდ მეფე ამალით, საგანგებოთ მოწვეული სასულიერო და საერობო დიდკაცობა და წარჩინებულნი, უბრალო მომაკვდავთაგან მხოლოდ ისინი, ვინც კრების ადგილის ახლო ცხოვრობდა, ან და ვისაც რაიმე განსაკუთრებული საქმე ქონდა კრებასთან.

ბოლოს უბრალო ხალხმა სრულიადაც თავი დაანება კრებებზე სიარულს, მეფეს ხომ მათი მონაწილეობა სრულიადაც

*) Tagsatzung. მე-XIX-ტე საუკუნის ნახევარში ამ დაწესებულების მაგივრათ დაარსდა პარლამენტი ორი პალატით, რომელიც საქმეებს ხმის უმეტესობით სწყვეტს

არ აინტერესებდა, საქირო იყვენ მხოლოდ ისინი, ვის ხმა-საც გასავალი ქონდა, ვისგანაც იგი ფაქტიურათ დამოკიდებული იყო: მსხვილი მიწის მესაკუთრეები, ეპისკოპოსები და აბატები, ჰერცოგები და გრაფები.

საქრისტიანო გერმანელთა ქვეყნებში სახელმწიფო და საერო კრებები თანდათან აზნაურობის კრებებათ გადაიქცა, რომელიც იმართებოდა მეფის კარზე. მათი მნიშვნელობა სწრაფათ ეცემოდა, მათ დაკარგეს თანამდებობის კაცების არჩევის უფლება, რადგან თანამდებობა ან შთამომავლობით გადადიოდა, ან თვით მეფე არიგებდა. უმაღლესი სამართლის საქმე იმდენათ გართულდა, რომ აზნაურობას მისი თავის გართმევა იმდენათვე უჭირდა, როგორც წინეთ სახალხო კრებების, სამოსამართლო საქმეები სულ თანდათან პროფესიონალურ მსაჯულების ხელში გადადიოდა.

კანონის აღმასრულებელ უფლებასთან ერთათ პროფესიონალურ მსაჯულების ხელში ნელ-ნელა გადადიოდა ახალი კანონების გამოცემის უფლებაც. სამოსამართლო და საკანონმდებლო უფლებათა სრული განსაზღვრა ახალი საქმეა. სრულიად განსაზღვრული ეს ორი უფლება დღესაც არ არის. წინეთ მსაჯულები საქმის გარჩევის დროს ჩვეულებებით, ტრადიციებით ხელმძღვანელობდნენ, თუ რამ არა ჩვეულებრივი საქმე შეხვდებოდათ, მაშინ მსაჯულების გადაწყვეტილებას კანონის ძალა ეძლეოდა.

გარდა ტრადიციებისა საზოგადოებრივ ურთიერთობას მაშინ აწესრიგებდნენ არა საზოგადო კანონებით, არამედ იმ განსაკუთრებული პირობებით, რომლითაც ერთი თემი ან პირი ეკვროდა მეორეს. ამიტომ აზნაურობას არ ქირდებოდა კანონმდებლობის საქმის შემუშავება.

თუ ბოლოს იმასაც მივიღებთ მხედველობაში, რომ იმ დროს მეფეებს ჩვეულებრივი შემოსავალი მიწებიდან ქონდათ და არა გადასახადებიდან, მაშინ ჩვენთვის ცხადი იქნება, რომ დრო-დროთი აზნაურობის კრებების გამართვა სრულიად აღარ იყო საქირო. მეფე აზნაურობას მხოლოდ საგანგებო საქმეებისათვის იწვევდა, როდესაც უნდოდა რამე განსაკუთრებული მოეთხოვა «თავის ხალხისაგან», აი მაშინ ქიროდა მას მათი დახმარება და მათგან მხარის დაქვრა.

საერობო კრებების აღორძინება გამოიწვია გვაროსნობის ომის დროიდან ქალაქების განვითარებამ. განვითარდა ვაჭრობა-მრეწველობა; გაშენდა მრავალი ქალაქები, რომელთაგან ბევრმა დიდი ძალა მოიპოვა. ზოგი ასეთ ქალაქთაგანი დამოუკიდებელ რესპუბლიკათ შეიქმნა, ზოგმაც არა თუ გადიგლო სხვისი ბატონობის უღელი, თვით გახდა მბრძანებელი და ხშირათ ძლიერი მბრძანებელიც, მპყრობელი დიდი სახელმწიფოებისა, როგორც ძველი დროის ქალაქის რესპუბლიკებმა, რომელზედაც ზევით ვილაპარაკეთ, მაკალიათათ დავასახელებთ ვენეციის რესპუბლიკას. იქაც კი, სადაც ქალაქებმა ამ სიმამლემდის ვერ მიახწიეს, იქაც ისინი ისეთი ძლიერნი შეიქმნენ, რომ მათი აბუჩათ აგდება აღარ შეიძლებოდა და მეფეებმა იგრძნეს აუცილებლობა ისევე მიემართათ ქალაქის წარმომადგენლებისათვის, როგორც აზნაურებისათვის; ეს მოხდებოდა ხოლმე მაშინ, როცა მეფეს რამე დიდ მნიშვნელოვანი საქმე ქონდა და მათი დახმარებოდა სჭირდებოდა.

(შემდეგი იქნება).

ე უ რ ნ ა ლ ე ა მ ე თ ე ბ ი დ ა ნ .

17 თებერვას, როგორც იყო, დიდი ხნის ღოდინის შემდეგ გამოვიდა „ივერია“, „განსჯებული რედაქციით და ახალ თანამშრომელთა მონაწილეობით“. ბ-ნი ფ. გოგინიშვილი გრძელ სარედაქციო წერილში ცდილობს გაანხანს მკითხველი საზოგადოება თავის წადილს, ფიქრს და განზრახვას, ანუ როგორც შედეგულია გამო-

თქვამს თავის profession de foi-ს. სამწუხაროთ, მისი მეთაური წერილიდან მკითხველს რაიმე გარკვეული აზრის და შეხედულების გამოტანა არ შეუძლია. მეთაურის ავტორი სიტყვა მიმართულებას ფრხხილებში სვამს, და ამით თითქმის წინდაწინვე ეუბნება მკითხველს, რომ მისთვის დღეს საჭირო არცაა ერთ რამეღსამე გარკვეულ მიმართულებას დაადგეს. სწორეთ ამიტომ არის, რომ წერილის ავტორი თითქმის უგუფდებოდა ღაზარაკებს: ქართველ ერის კეთილდღეობაზე, წოდებებზე და მათ შორის აუცილებელ სოფილდარობაზე, მშრომელი ხალხის ინტერესების დაცვაზე და სხვა-ერთად ერგებულ ნიადაგზე და ინტერესებზე. როგორც ხედავთ, აქ არაფერი ახალი არ არის, და ჩვენ სავსებით ვეთანხმებით ბ-ნ გოგინიაშვილს, რომ სიტყვა „ახალი“ თავის თავით არაფერს არ ნიშნავს, რასაც ასე დაუბნობთ ვგვირდებოდა იგი აკერ რთის განმავლობაში. უფრო მეტხედავთ რედაქციის გვირდებ, რომ „ეგრეთ წოდებულ მიმართულებას“ სავსებით მხალთ კერძო მოვლენათა და სკიოთხთა გარკვევის დროს გამოვიჩინოთ და გამოვამუდგინებთო. ჩვენც ამას დავუცადოთ.

**

ერთი წელიწადი მეტათ საგონებელი დროა ზოგჯერ საზოგადოებრივი ცნობებისათვის. ხშირათ მხნდება ხალხი, რომ მთელი საუკუნეების მუშაობის უღრის და წინ ასწრებს კიდევ ერთათ ერთი წლის მუშაობა. ამის დასამტკიცებელი საბუთი თვალ წინ გვაქვს: რას წარმოადგენდა რუსეთი ერთი წლის წინათ და რას წარმოადგენს ახლა? შეადარეთ შარშანდელი რუსეთის საზოგადოებრივი ცნობებს, მოდუნებულ, ჩამქრალი, ამატიური, დეკანდელს, რომელიც ქუხს და ელავს და თვალ წინ წარმოგიდგებათ შემდეგი კონტრასტი: ერთი მხრით დაწინაურებული, მიძინებული ზღვა, რომლის ზედა შირი საკესავით სწორი და აუშოფოტებელია, და მეორე მხრით იგივე ზღვა, მაგრამ აქაფებული, აზვირთებული, დაუდგომელი, რომელიც თავის ტალღებს თვით ზეცის დრუბლებს აჯახებს და განადგურებას უჭადის უგუფდებოდა, რაც მის ზვირთების მოძრაობას წინ აღუდგება და ჩაცხობას თქრებს. სწორეთ ამ საგანს ეხება ბ. ნოვოკოვი „ნ. უ-ის“ ფურცლებზე და ნიჭიერთ ასურათებს ამ რსხვადანხვად მდგომარეობას რუსეთის საზოგადოებრივი ცნობებისას, რომელთა შორის მხალთ ერთი წლის მანძილია.

სიბრალულით და ზიზლით იკონებს ნიჭიერი მწერალი იმ დროს, როცა ამ ერთი წლის წინათ რუსეთის სხვადანხვად ქადაქბში ბრმა, უგუნური ბრბო, მთავრობის წაქეზებით და ნებართვით რაღაც „პატრიოტულ“ მანიფესტაციებს მართავდა და თავისი საზოგადოებრივი ებათ ასადებათ და ქვეყნის სასაცილოთ ხდებოდა. სამართლიანათ ახსიათებს ბ. ნოვოკოვი იმ შირთ, რომელიც თავისი უგუნრობის თუ გარუნილების მიზეზით მონაწილეობას იღებდენ რირადე გორდოვრის, არაერთ ცაქეშილი ღოთების და ჯიბიკრების მიერ წამოწეებულ მანიფესტაციებში; უფლად შეუძლებელი იყო მამინ გამოკეთება ის, რასაც თქრბოდა. ეჭვის შეტანაც კი იმის შესახებ, რომ ვინ იცის, შეიძლება იპონელებმა გვაჯობონ რუსებს, სახელმწიფოს წინააღმდეგ დანაშაულობათ ჩატეხლებდა და ვინ იცის სად ამოკაყოფინებდენ თავს ამის გულითისთვის.

მომავალი საშინელებას გვიქადდა. რა იქნება შემდეგ, როცა რუსეთი გაიმარჯვებს თავხედ იპონელებზე?

„მაგრამ გავიდა ერთი წელიწადი. სურათი შეიცვალა ისე, რომ მისი ცნობა შეუძლებელია. რუსეთი დაჯაჯადდა, დამოწიფულადა.

მხალთ ახლა, როცა პეტრობურგის, ვარშავის, სარატოვის ქუჩებს უცქერი და გონებაში შარშანდელ ამბებს ადარებ, მხალთ ახლა გრძობ, თუ რა უსუსურ ძალას წარმოადგენდენ შარშანდელ მანიფესტანტების ბრბოები. და მამინ კი ის ამბები ჩვენ განა უშეუძლებელი, ფრად სერიოზული არ გვეკონა? აბა, უერი დაუკეთ

ახლა ჩვენს მშობელ რუსეთს, რომელიც ამდენი ხნის დემოდის შემდეგ, ეს ეს არის ენას იღვამს და შეადარეთ მისი ხმა ცრუ-პატრიოტების ევირის.

მამინ იმათ სამსახურისათვის მხათ იყო მუსიკაც, პოლიციის დახმარებაც, მთავრობის გამხნეება და წაქეზებაც. ახლა კი ვინ იცის, რა სასიდეღეს გამოიღებდა იგივე პოლიცია, რუსეთის ჩასახუმებლათ, რომ შეიძლებოდა.

მაგრამ, წარმოდგინეთ, თვით რუსეთის პოლიციის ძალსაც აღემატება ეს შეუძლებელი საქმე: არ ჩამედება რუსეთი!

სად-ღა არიან ის სტუდენტები, რომელთაც არ რცხვენოდათ თავისი სტუდენტობის, როცა უერთდებოდენ და მხარს აძლევენ არაერთ მოვიდულ მაწინაალებს? სტუდენტები, რასაკვირველია ახლაც არიან და, ვინც რომ აქამდის არ მიხანია შარშანდელი ცოდვები, დამუნჯებული, კუთხეში მიამლულა და ვერ ბედავს საჭაროთ ხმის ამოღებას.

როცა ადარებ ერთმანერთს, რასაც ახლა ღაზარაკებენ ვაცონებში და რაზედაც შარშან ბასობდენ იმავე ვაცონებში, აუწერელ განცვიფრებაში მოდიხარ და ძალა უნებურათ ეკითხები თავის თავს: ნუ თუ ეს სიბზარი არ არის და უფლათური სიცხადეში ხდება? არა, ეს—სულ სხვა სახელმწიფოა; სხვა სახელმწიფოა კი არა—სულ სხვა ქვეყანაა. ის, რაც ერთი წლის წინათ უძვირთვასესი გრძობების შეურაცხყოფათ მიანხდათ, ახლა უფლასათვის ცხადია.

„მუკდინიდან და სახეტუნიდან გამოგზავნილ ტელეგრაფებს უფლავ ეჭვის თვალთ უფერებს და ვინ იცის, რა გათადიცებით და როგორ მოუთმენლათ მოკლად ჩენტრისთვის და ბათუმის ამბებს.

სად-ღა არიან ახლა მოხალისენი? სად გაქრენ შემოწირულეზანი? ვისი კიუნინი მოისმის „ძირს რშია“?

თუ, ეს-შარშანდელი მანიფესტანტები გაიძახიან ამ სიტყვებს მთავრობის ბრძანებისამებრ?

არა!.. ეს რუსეთის გოდებაა, გოდება, რომელიც გაისმის რუსეთის ინტელიგენტთა სხვადანხვად კრებებზე, ვროფსკოვების თათბირებზე, მუშათა ყრილობაზე, საწვადი გლეხის ქონში, და, თუმცა ჯერ წინართ, დეპარტამენტის შეკვიერ შენობაშიც კი.

ერთი წლის წინათ ჩვენ ბედს ვემდურებოდით. როცა ხუთი წელიწადი გაკვიტარება უფულებობის სულის შემხუთველ ატმოსფერაში. როცა ხუთი წლის განმავლობაში სდუმდენ დამუნჯებული ჩვენი ბაკინი. ჩვენ, უღონი, ვხედავდით, როგორ ურუგუშავდებოდა რუსის ხალხი დამადას, ამერალებულ ბიურკრატულ ჭაობში. განა ეს საკმარისი არ არის, რომ ადამიანი ჭკუიდან შეიშალოს?

მაგრამ გავიდა წელიწადი. ისმის თავისუფალი სიტყვა, ისმის, რადგანაც მისი ჩურჩუბა შეუძლებელია, ისე ხმა მადლათ მოისმის იგი. ამისათვის ის არა თუ ახლა ისმის, მომავალშიც არ ჩამხუმდება. მართალია, ის ჯერ მხალთ სიტყვაა და არა საქმე, არა რეალური სიკეთე. მაგრამ უფლავ კაცი გრძობს, რომ ამ სიტყვას საქმე თქნდათ მყოფა. იმიტომ უნდა მოვევს საქმე, რომ ის უწინდებურათ ვეღარ კეთდება. მამოძრავებელი, გონებრივი, შემოქმედო ძალა გაუნდა და არ თანხდება ძველებურათ მუშაობას. ძალა-უნებურათ უნდა განხლდეს მუშაობა. ახლა, უფლავს საშინლათ წეურია სიცოცხლე! მიუნედავთ ტანჯვისა, მიუნედავთ დანთხეული სისხლის! უფლავს ისე წეურია სიცოცხლე, როგორც მშობიარე ქაღს თავისი შირმშის დასანახვათ. მამინ მიეცემა დავიწეებას ტანჯვაც, მწუხარებაც და უფლავს მხალთ ერთი საზრუნავი საქმე ექნება: რომ მშვიდობიანათ იმუშაონ ახლათ შობილის, დიდებულის, თავისუფალი რუსეთის საკეთილ-დღეოთ“.

ასე ათავებს ბ-ნი ნოვოკოვი თავის ძლიერ და გულის სიდრმიდან ამონახეთქ სიტყვებს დეკანდელი რუსეთის შესახებ.

რედ.-გამომც. ი. პ. როსტომაშვილი.